

EUROOPA
KOMISJON

Strasbourg, 11.6.2013
COM(2013) 404 final

2013/0185 (COD)

Ettepanek:

EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU DIREKTIIV

teatavate eeskirjade kohta, millega reguleeritakse liikmesriikide õiguse kohaseid kahju hüvitamise hagisid liikmesriikide ja Euroopa Liidu konkurentsioiguse rikkumise korral

(EMPs kohaldatav tekst)

{SWD(2013) 203 final}

{SWD(2013) 204 final}

SELETUSKIRI

1. ETTEPANEKU TAUST

1.1. Üldine taust

Määrusega nr 1/2003¹ jõustati ELi eeskirjad (edaspidi „ELi konkurentsieeskirjad”), millega keelati konkurentsi kahjustavad kokkulepped (sealhulgas kartellikokkulepped) ja valitseva seisundi kuritarvitamine, mis on sätestatud vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu (edaspidi „alusleping”) artiklites 101 ja 102. Määruses kehtestatakse tingimused, mille alusel komisjon, liikmesriikide konkurentsiasutused ja liikmesriikide kohtud kõnealuseid sätteid üksikjuhtudel kohaldavad.

Määrusega nr 1/2003 volitatakse komisjoni ja liikmesriikide konkurentsiasutusi kohaldama aluslepingu artikleid 101 ja 102². Komisjon võib määrata kõnealuseid sätteid rikkunud ettevõtjatele trahve³. Liikmesriikide konkurentsiasutuste volitused on sätestatud määruse nr 1/2003 artiklis 5. ELi konkurentsieeskirjade kohaldamisele komisjoni ja liikmesriikide konkurentsiasutuste poolt viidatakse tavaliselt kui ELi konkurentsioiguse täitmise tagamisele avalik-õiguslike meetmete kaudu.

Lisaks normide täitmise tagamisele avalik-õiguslike meetmete kaudu tähendab aluslepingu artiklite 101 ja 102 otsene mõju seda, et kõnealuste sätetega luuakse üksikisikutele õigusi ja kohustusi, mille täitmise saavad tagada liikmesriikide kohtud⁴. Sellele viidatakse kui ELi konkurentsioiguse täitmise tagamisele eraõiguslike meetmete kaudu.

Aluslepingu artiklite 101 ja 102 rikkumise eest esitatavad kahjunõuded moodustavad olulise osa ELi konkurentsioiguse täitmise tagamisest eraõiguslike meetmete kaudu. Aluslepingu artiklites 101 ja 102 sätestatud keeldude otsesest mõjust tuleneb, et kui kahju ja ELi konkurentsieeskirjade rikkumise vahel on põhjuslik seos, peab iga kahju kandnud isik saama nõuda kahju hüvitamist⁵. Kahju kannatanud isik peab saama esitada hagiisid mitte ainult otsese varalise kahju (*damnum emergens*), vaid ka saamata jäänud tulu (*lucrum cessans*) ja intresside hüvitamiseks⁶. ELi konkurentsieeskirjade rikkumisega tekitatud kahju ei ole võimalik hüvitada konkurentsioiguse täitmise tagamisega avalik-õiguslike meetmete kaudu. Hüvitise määramine ei kuulu komisjoni ega liikmesriikide konkurentsiasutuste, vaid liikmesriikide kohtute pädevusse ning tsiviilõiguse ja tsiviilmenetluse valdkonda.

ELi konkurentsieeskirjade täitmine tagatakse seega kõnealuste eeskirjade täitmise range tagamisega avalik-õiguslike meetmete kaudu komisjoni ja liikmesriikide konkurentsiasutuste

¹ Nõukogu määrus (EÜ) nr 1/2003, 16. detsember 2002, asutamislepingu artiklites 81 ja 82 sätestatud konkurentsieeskirjade rakendamise kohta, EÜT L 1, 4.1.2003, lk 1. *Alates 1. detsembrist 2009 on EÜ lepingu artiklid 81 ja 82 nimetatud vastavalt ümber aluslepingu artikliteks 101 ja 102. Nende sisu ei muudetud.*

² Vastavalt määruse nr 1/2003 artiklid 4 ja 5.

³ Määruse nr 1/2003 artikkel 23.

⁴ Määruse nr 1/2003 artikkel 6, vt ka kohtuasi 127/73: BRT vs. SABAM, EKL 1974, lk 51, punkt 16; kohtuasi C-282/95 P: Guérin Automobiles vs. komisjon, EKL 1997, lk I-1503, punkt 39.

⁵ Vt kohtuasi C-453/99: Courage ja Crehan, EKL 2001, lk I-6297; liidetud kohtuasjad C-295–298/04: Manfredi, EKL 2006, lk I-6619; kohtuasi C-360/09: Pfeleiderer AG vs. Bundeskartellamt, EKL 2011, lk I-5161 ja kohtuasi C-199/11: Euroopa Ühendus vs. Otis NV jt, EKL 2012, lk I-0000.

⁶ Kohtuasi Manfredi, vt joonealune märkus 5, punkt 95.

poolt, millele lisandub eeskirjade täitmise tagamine eraõiguslike meetmete kaudu liikmesriikide kohtute poolt.

1.2. Ettepaneku põhjused ja eesmärgid

Käesoleva ettepaneku eesmärk on tagada ELi konkurentsieeskirjade tõhus rakendamine:

- i) optimeerides konkurentsioiguse täitmise tagamiseks kasutatavate avalik-õiguslike ja eraõiguslike meetmete vastastikust mõju ning
- ii) tagades, et ELi konkurentsieeskirjade rikkumise tagajärjel kahju kannatanud saavad nõuda kahju täielikku hüvitamist.

Konkurentsioiguse täitmise tagamiseks kasutatavate avalik-õiguslike ja eraõiguslike meetmete vastastikuse mõju optimeerimine

ELi konkurentsieeskirjade üldist rakendamist on võimalik kõige edukamalt tagada, kui konkurentsioiguse täitmise tagamiseks kasutatakse täiendavuse põhimõttel avalik-õiguslikke ja eraõiguslikke meetmeid. Olemasoleva õigusraamistikuga ei reguleerita ELi konkurentsioiguse rakendamise kahe elemendi vastastikust mõju aga piisavalt.

Ettevõtja, kes kaalub konkurentsiasutusega koostööd leebusprogrammi raames (mille raames ettevõtja tunnistab kartellis osalemist, mille vastu vabastatakse ta trahvist või seda vähendatakse), ei saa koostöö tegemise ajal teada, kas konkurentsieeskirjade rikkumise tagajärjel kannatanutel on võimalik tutvuda tema poolt vabatahtlikult konkurentsiasutusele antud teabega. Euroopa Kohus leidis eelkõige 2011. aastal kohtuasjas Pfleiderer tehtud otsuses,⁷ et ELi õigusaktide puudumise korral otsustab dokumentide, sealhulgas leebemat kohtlemist käsitlevate dokumentide avaldamise liikmesriigi kohus üksikjuhtumite kaupa, tuginedes liikmesriigi õigusaktidele. Sellise otsuse tegemisel peaks liikmesriigi kohus võtma arvesse nii vajadust kaitsta ELi konkurentsieeskirjade täitmise tagamist avalik-õiguslike meetmete kaudu kui ka vajadust tagada, et kahju täieliku hüvitamise õigust saaks tõhusalt kasutada. See võib kaasa tuua liikmesriikide vahelised ja isegi liikmesriigi sisesed lahknemused seoses konkurentsiasutuste toimikutest pärinevate tõendite avaldamisega. Lisaks mõjutab leebema kohtlemisega seonduva info avalikustatavusest tulenev ebakindlus tõenäoliselt ettevõtja valikut, kas konkurentsiasutusega leebusprogrammi raames koostööd teha või mitte. ELi tasandi õiguslikult siduvate meetmete puudumisel võib liikmesriigi kohtus menetletava kahju hüvitamise hagi teatavate dokumentide avaldamise oht seega tõsiselt kahjustada leebusprogrammide tõhusust. Samal ajal on leebusprogrammid äärmiselt olulised vahendid ELi konkurentsieeskirjade täitmise tagamisel avalik-õiguslike meetmete kaudu.

Vajadus reguleerida konkurentsioiguse täitmise tagamiseks kasutatavaid avalik-õiguslike ja eraõiguslike meetmete vastastikust mõju leidis kinnitust sidusrühmade vastustes, mis anti avaliku konsultatsiooni käigus, mis toimus 2008. aasta valge raamatu üle EÜ konkurentsieeskirjade rikkumisest tekkinud kahju hüvitamise kohta (edaspidi „valge raamat”)⁸ ning 2011. aasta konsultatsiooni käigus Euroopa ühtse lähenemisviisi üle ühistele kahjunõuetele.⁹ Euroopa konkurentsiasutuste juhid rõhutasid ka 2012. aasta mai resolutsioonis

⁷ Kohtuasi C-360/09: Pfleiderer AG vs. Bundeskartellamt, EKL 2011, lk I-5161.

⁸ KOM(2008) 165 (lõplik), vt ka valgele raamatule lisatud komisjoni talituste töödokument SEK(2008) 404.

⁹ Avalik konsultatsioon „Euroopa ühtne lähenemisviis ühistele kahjunõuetele”, vt http://ec.europa.eu/competition/consultations/2011_collective_redress/index_en.html.

leebemat kohtlemist käsitlevate materjalide kaitse olulisust kahju hüvitamise tsiviilhagide kontekstis.¹⁰ Euroopa Parlament on korduvalt rõhutanud, et konkurentsioiguse täitmise tagamine avalik-õiguslike meetmete kaudu on konkurentsi valdkonnas äärmiselt oluline ja kutsus komisjoni üles tagama, et konkurentsioiguse täitmise tagamine eraõiguslike meetmete kaudu ei seaks ohtu ei leebusprogrammide ega kokkuleppemenetluste tõhusust¹¹.

Käesoleva ettepaneku esimeseks peaesmärgiks on seega optimeerida ELi konkurentsieeskirjade täitmise tagamiseks kasutatavate avalik-õiguslike ja eraõiguslike meetmete vastastikust mõju ning tagada, et komisjon ja liikmesriikide konkurentsiasutused saaksid jätkata avalik-õiguslikke meetmeid hõlmava range poliitika rakendamist, samal ajal kui konkurentsioiguse rikkumise tõttu kahju kannatanud isikud saavad nõuda kantud kahju hüvitamist.

Efektiivse kahjunõude tagamine

Teiseks peaesmärgiks on tagada, et ELi konkurentsieeskirjade rikkumise tõttu kannatanud saavad nõuda kantud kahju hüvitamist.

Ehkki õigus täielikule hüvitamisele on tagatud aluslepinguga ning see moodustab osa *acquis communautaire*'ist, on selle õiguse kasutamine praktikas kehtivate eeskirjade ja menetluste tõttu tihti keeruline või peaaegu võimatu. Hoolimata mõnes üksikus liikmesriigis hiljuti täheldatud teatavast olukorra paranemisest, hüvitatakse ELi konkurentsieeskirjade rikkumisest tekkinud kahju harva.

Juba 2005. aastal sõnastas komisjon oma rohelises raamatus, milles käsitleti EÜ konkurentsieeskirjade rikkumisest tekkinud kahjude hüvitamist¹² (edaspidi „roheline raamat”) peamised takistused, mis raskendavad konkurentsieeskirjade rikkumisest tekkinud kahju hüvitamise hagide tõhusat menetlemist. Suuremas osas liikmesriikidest on samad takistused alles ka praegu. Takistused seonduvad järgmisega:

- i) rikkumise tõendamiseks vajalike tõendite hankimine;
- ii) tõhusate kollektiivse õiguskaitsevahendite puudumine eelkõige tarbijate ja VKEdel puhul;
- iii) kahju edasisuunamise kaitseargumenti käsitlevate konkreetsete eeskirjade puudumine;
- iv) liikmesriikide konkurentsiasutuste otsuste konkreetse tõendusjõu puudumine;
- v) kahju hüvitamise hagi esitamise võimalus pärast rikkumise tuvastamist konkurentsiasutuse poolt ning

¹⁰ Euroopa konkurentsiasutuste juhtide 23. mai 2012. aasta kohtumise resolutsioon „Leebemat kohtlemist käsitlevate materjalide kaitse kahju hüvitamise tsiviilhagide kontekstis”, kättesaadav aadressil: http://ec.europa.eu/competition/ecn/leniency_material_protection_en.pdf.

¹¹ Vt Euroopa Parlamendi resolutsioonid, 2. veebruar 2012, „Euroopa ühtne lähenemisviis ühistele kahjunõuetele” (2011/2089(INI)): <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2012-0021+0+DOC+XML+V0//ET> ja ELi konkurentsipoliitika aastaaruande kohta (2011/2094(INI)) <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2012-0031+0+DOC+XML+V0//ET>.

¹² KOM(2005) 672 (lõplik), vt ka rohelisele raamatule lisatud komisjoni talituste töödokument SEK(2005) 1732.

- vi) konkurentsieeskirjade rikkumisest põhjustatud kahju suuruse kindlakstegemine.

Lisaks nimetatud konkreetsetele tegelikele takistustele hüvitamise teel erinevad konkurentsieeskirjade rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagnosis käsitlevad liikmesriikide õigusaktid suuresti ja see lahknevus on viimastel aastatel tegelikult suurenenud. Selline lahknevus võib põhjustada õiguslikku ebakindlust konkurentsieeskirjade rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagide kõigile osapooltele, mis omakorda toob kaasa ebatõhusa konkurentsieeskirjade täitmise tagamise eraõiguslike meetmete kaudu, eelkõige piiriüleste hagide korral.

Olukorra parandamiseks on käesoleva ettepaneku teiseks peamiseks eesmärgiks selle tagamine, et ELi konkurentsieeskirjade rikkumise tõttu kannatanutel oleks kasutada toimivad mehhanismid, mille abil nõuda kantud kahju täielikku hüvitamist terves Euroopas. See loob ettevõtjate jaoks siseturul ühtsemad tingimused. Kui suureneb tõenäosus, et aluslepingu artiklite 101 ja 102 rikkujad peavad hüvitama oma rikkumisega tekitatud kahju, ei tähenda see üksnes seda, et kahjukulud ei jää ebaseadusliku tegevuse tõttu kannatanute kanda, vaid see stimuleerib ettevõtjaid ka ELi konkurentsieeskirju paremini täitma.

Selle eesmärgi saavutamiseks esitas komisjon oma 2008. aasta valges raamatus konkreetseid poliitikaettepanekud. Järgnenud avalikul konsultatsioonil kiitsid kodanikuühiskond ning institutsioonid (Euroopa Parlament¹³ ning Euroopa majandus- ja Sotsiaalkomitee¹⁴) need poliitikameetmed enamjaolt heaks ja kutsusid üles vastu võtma konkreetseid ELi õigusakte konkurentsieeskirjade rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagide kohta¹⁵.

1.3. Ettepaneku valdkonnas kehtivad õigusnormid

- Nõukogu määrus nr 1/2003 aluslepingu artiklites [101] ja [102] sätestatud konkurentsieeskirjade rakendamise kohta
 - Vastavalt artiklile 2 lasub aluslepingu artikli 101 lõike 1 või artikli 102 rikkumisega seotud tõendamiskohustus poolel, kes väidab, et rikkumine on aset leidnud. Kui kostja taotleb aluslepingu artikli 101 lõike 3 kohaldamist, lasub tal kohustus tõendada, et kõnealuse lõike tingimused on täidetud. Nimetatud eeskirju kohaldatakse nii konkurentsioiguse täitmise tagamiseks kasutatavate avalik-õiguslike meetmete suhtes kui ka aluslepingu artikli 101 või 102 rikkumisega tekitatud kahjude hüvitamise hagide suhtes.
 - Artikli 15 lõikes 1 on sätestatud, et aluslepingu artiklite 101 ja 102 kohaldamisega seotud menetluste puhul võivad liikmesriikide kohtud paluda komisjonil edastada neile tema valduses oleva teabe. Komisjoni teatistes koostöö kohta komisjoni ja ELi liikmesriikide kohtute vahel aluslepingu artiklite 101 ja 102 kohaldamisel¹⁶ täpsustatakse kõnealuse sätte tõlgendamist ja praktilist kohaldamist.

¹³ Euroopa Parlamendi resolutsioon, 26. märts 2009, mis käsitleb valget raamatut ELi konkurentsieeskirjade rikkumisest tekkinud kahjude hüvitamise kohta (2006/2154(INI)).

¹⁴ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee aramus teemal „Valge raamat EÜ konkurentsieeskirjade rikkumisest tekkinud kahju hüvitamise kohta”, ELT C 228, 22.9.2009, lk 40.

¹⁵ Euroopa Parlamendi 2. veebruari 2012. aasta resolutsioon ELi konkurentsipoliitika aastaaruande kohta (2011/2094(INI)).

¹⁶ ELT C 101, 27.4.2004, lk 54.

- Artikli 16 lõikes 1 on sätestatud, et kui liikmesriikide kohtud teevad aluslepingu artiklite 101 või 102 alusel otsuseid kokkulepete, otsuste või tegevuse kohta, mille kohta on juba olemas komisjoni otsus, ei tohi nende otsused olla vastuolus komisjoni otsusega. Liikmesriikide kohtud peavad vältima ka otsuseid, mis võivad olla vastuolus otsusega, mille komisjon kavatseb teha enda algatatud menetluse raames. Sellega seoses võib liikmesriigi kohus kaaluda oma menetluse peatamist.
- Nõukogu määruses 44/2001¹⁷ on sätestatud eeskirjad kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades. Vastavalt nimetatud määruses sätestatud tingimustele menetlevad liikmesriikide kohtud konkurentsieeskirjade rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagisid ning nende kohta tehtud otsuseid tunnustatakse ja täidetakse muus liikmesriigis.
- Nõukogu määrusega nr 1206/2001¹⁸ reguleeritakse liikmesriikide kohtute vahelist koostööd tõendite kogumisel tsiviil- ja kaubandusajades, hõlmates ka konkurentsieeskirjade rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagisid.
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse 864/2007¹⁹ artikli 6 lõikes 3 on sätestatud eeskirjad konkurentsieeskirjade rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagide suhtes kohaldatava õiguse kohta.
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega 861/2007²⁰ kehtestatakse väiksemate kohtuvaidluste Euroopa menetlus, mille eesmärk on lihtsustada ja kiirendada piiriüleste väiksemate kohtuvaidluste menetlemist ning vähendada kulusid.
- Vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivile 2008/52/EÜ²¹ peavad liikmesriigid kõikides tsiviil- ja kaubandusajades tagama võimaluse kasutada vahendusmenetlust.
- Komisjoni määruse nr 773/2004²² artikli 15 lõikes 4 on sätestatud, et dokumente, mis on saadud komisjoni toimikule juurdepääsemise käigus, kasutatakse ainult aluslepingu artiklite 101 ja 102 rakendamise seotud kohtu- või haldusmenetluste jaoks. Komisjoni teatistes toimikutele juurdepääsu kohta²³ on esitatud täpsemad

¹⁷ Nõukogu määrus (EÜ) nr 44/2001, 22. detsember 2000, kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades, EÜT L 12, 16.1.2001, lk 1. Kõnealune määrus asendati hiljuti määrusega (EÜ) nr 1215/2012, 12. detsember 2012, kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (ELT L 351, 20.12.2012, lk 1), mis enamjaolt jõustub 10. jaanuaril 2015.

¹⁸ Nõukogu määrus (EÜ) nr 1206/2001, 28. mai 2001, liikmesriikide kohtute vahelise koostöö kohta tõendite kogumisel tsiviil- ja kaubandusajades, EÜT L 174, 27.6.2001, lk 1.

¹⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 864/2007, 11. juuli 2007, lepinguväliste võlasuhete suhtes kohaldatava õiguse kohta („Rooma II”), ELT L 199, 31.7.2007, lk 40.

²⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 861/2007, 11. juuli 2007, millega luuakse Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetlus (ELT L 199, 31.7.2007, lk 1).

²¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2008/52/EÜ, 21. mai 2008, vahendusmenetluse teatavate aspektide kohta tsiviil- ja kaubandusajades, ELT L 136, 24.5.2008, lk 3.

²² Komisjoni määrus (EÜ) nr 773/2004, 7. aprill 2004, mis käsitleb EÜ asutamislepingu artiklite 81 ja 82 kohaste menetluste teostamist komisjonis, ELT L 123, 27.4.2004, lk 18.

²³ Komisjoni teatis komisjoni toimikutele juurdepääsureeglite kohta EÜ asutamislepingu artiklite 81 ja 82, EMP lepingu artiklite 53, 54 ja 57 ning nõukogu määruse (EÜ) nr 139/2004 kohaldamise juhtudel, ELT C 325, 22.12.2005, lk 7.

eeskirjad komisjoni toimikule juurdepääsu ja kõnealuste dokumentide kasutamise kohta.

- Komisjoni teatises, mis käsitleb kaitset trahvide eest ja trahvide vähendamist kartellide puhul (leebema kohtlemise teatis),²⁴ on esitatud eeskirjad tingimuste kohta, mille kohaselt ettevõtjad võivad teha leebusprogrammi raames komisjoniga koostööd, et saavutada kartelli puhul kaitse trahvide eest või nende vähendamine. Punktis 33 on märgitud, et juurdepääs ettevõtjate avaldustele antakse ainult vastuväidete adressaatidele, tingimusel et nemad — ning nende õigusnõustajad, kes saavad juurdepääsu nende nimel, — ei tee mehaanilisi ega elektroonilisi vahendeid kasutades koopiaid ettevõtja avalduses sisalduvast teabest ning et ettevõtja avaldusest saadavat teavet kasutatakse ainult leebema kohtlemise teatises nimetatud eesmärkidel. Teised pooled, nagu kaebuse esitajad, ei saa ettevõtjate avaldustega tutvuda. Kui taotleja avaldab ettevõtjate avalduste sisu kolmandale isikule, ei ole nende eriline kaitsmine enam põhjendatud. Lisaks on komisjoni teatises, mis käsitleb kokkuleppemenetluse läbiviimist kartellidega seotud otsuste puhul, mis on võetud vastu vastavalt nõukogu määruse (EÜ) nr 1/2003 artiklitele 7 ja 23 (edaspidi „kokkuleppemenetluse teatis”),²⁵ sätestatud raamistik, et kompenseerida komisjoniga tehtavat koostööd aluslepingu artikli 101 kohaldamiseks alustatud menetluse läbiviimisel kartellide puhul (edaspidi „kokkuleppemenetlus”). Teatise punktis 39 on esitatud eeskirjad kokkuleppe sõlmimise nõusolekute edastamiseks liikmesriikide kohtutele.

2. HUVITATUD ISIKUTEGA KONSULTEERIMISE JA MÕJUHINNANGUTE TULEMUSED

2.1. Konsulteerimine huvitatud isikutega

Nii 2005. aasta roheline kui ka 2008. aasta valge raamat põhjustasid sidusrühmades ulatusliku arutelu. Nende kohta esitati arvukalt kommentaare²⁶. Avalikel konsultatsioonidel selgus ulatuslik toetus komisjoni üldisele lähenemisviisile konkurentsieeskirjade rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagidele. Vastajad kiitsid heaks hüvitamise juhtpõhimõtte ja komisjoni valiku jätta välja pakkumata USAs kehtivate meetmetega sarnaseid meetmeid nagu kollektiivhagid, ulatuslik juurdepääs tõenditele kohtueelses etapis või mitmekordsed kahjutasud, millel on peamiselt hoiatav eesmärk. Laialdane üksmeel valitses takistustes, mille tõttu ei ole võimalik konkurentsieeskirjade rikkumise tõttu kannatanutele pakkuda tõhusat õiguskaitset. Probleemide leevendamiseks soovitatud materiaalõiguslike meetmete osas kõlasid aga erinevad arvamused.

2011. aastal korraldas komisjon avaliku konsultatsiooni Euroopa ühtse lähenemisviisi kohta ühistele kahjunõuetele²⁷. Sidusrühmade vastuseid ja Euroopa Parlamendi seisukohta²⁸ arvesse

²⁴ Komisjoni teatis, mis käsitleb kaitset trahvide eest ja trahvide vähendamist kartellide puhul, ELT C 298, 8.12.2006, lk 17.

²⁵ ELT C 167, 2.7.2008, lk 1.

²⁶ Avaliku arutelu raames komisjonile saadetud kirjalikud kommentaarid on kättesaadavad järgnevatel linkidel: http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/green_paper_comments.html (arutelu rohelise raamatu teemal) ja http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/white_paper_comments.html (arutelu valge raamatu teemal).

²⁷ Vt eespool joonealune märkus 9.

võttes valis komisjon selles küsimuses horisontaalse lähenemisviisi, mitte ei lisanud konkurentsispetsiifilisi sätteid ühiste kahjunõuete kohta käesolevasse ettepanekusse. Horisontaalse lähenemisviisi kaudu on võimalik kehtestada kollektiivseid õiguskaitsevahendeid käsitlevad ühised eeskirjad kõigis poliitikavaldkondades, kus tekitatud kahju hõlmab sageli mitmeid osapooli ning mille puhul on tarbijatel ja VKEdel keeruline nõuda kahju hüvitamist. Ühiste kahjunõuete horisontaalse lähenemisviisi esimese sammuna võttis komisjon vastu teatise „Euroopa horisontaalne kollektiivse õiguskaitse raamistik”²⁹ ja soovitus ühiste põhimõtete kohta, mida kohaldatakse liikmesriikide keelava iseloomuga ja kahju hüvitamisele suunatud kollektiivsete õiguskaitsevahendite suhtes ELi õigusest tulenevate õiguste rikkumise korral³⁰.

Komisjon korraldas 2011. aastal avaliku konsultatsiooni suunisdokumendi kavandi kohta, milles käsitletakse kahju suuruse kindlakstegemist konkurentsieeskirjade rikkumise korral³¹. Selles käsitletakse mitut meetodit kahju suuruse kindlakstegemiseks kahju hüvitamise nõuete korral ning selgitatakse nende eeliseid ja puudusi. Institutsioonid ja muud sidusrühmad kiitsid üldiselt heaks mõtte anda välja soovitavad suunised konkurentsieeskirjade rikkumisega tekitatud kahju suuruse kindlakstegemiseks³².

2.2. Välisekspertide arvamuste kogumine ja kasutamine

Komisjon tellis 2005. aasta roheline raamatu,³³ 2008. aasta valge raamatu³⁴ ja konkurentsieeskirjade rikkumise korral kahju suuruse kindlakstegemist käsitleva 2011. aasta suunisdokumendi kavandi³⁵ koostamiseks välisuuringud.

2.3. Mõju hindamine

Kavandatavale direktiivile eelnes mõju hindamine, mis põhines enamjaolt valge raamatu mõjuhindangu järeldustel. Uuesti ei kaalutud meetmeid, mis valges raamatus nende tõenäolise ebatõhususe või liigse kulukuse tõttu kõrvale jäeti.

²⁸ Euroopa Parlamendi resolutsioon, 2. veebruar 2012, „Euroopa ühtne lähenemisviis ühistele kahjunõuetele” (2011/2089(INI)): <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2012-0021+0+DOC+XML+V0//ET>.

²⁹ Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele: „Euroopa horisontaalne kollektiivse õiguskaitse raamistik”, COM(2013) 401 final.

³⁰ Komisjoni soovitus ühiste põhimõtete kohta, mida kohaldatakse liikmesriikide keelava iseloomuga ja kahju hüvitamisele suunatud kollektiivsete õiguskaitsevahendite suhtes ELi õigusest tulenevate õiguste rikkumise korral, C(2013) 3539 final.

³¹ Avalik konsultatsioon suunisdokumendi kavandi osas – Kahju suuruse kindlakstegemine Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 101 või 102 rikkumisel põhinevate kahju hüvitamise nõuete korral, kättesaadav aadressil:

³² http://ec.europa.eu/competition/consultations/2011_actions_damages/index_en.html.

³³ Avaliku konsultatsiooni raames esitatud arvamused on kättesaadavad aadressil: http://ec.europa.eu/competition/consultations/2011_actions_damages/index_en.html#contributions.

³⁴ „Uuring kahjunõuete esitamise tingimuste kohta EÜ konkurentsieeskirjade rikkumise korral” asub aadressil: <http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/study.html>.

³⁵ „ELi konkurentsieeskirjade rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagide tõhustamine: mõju heaolule ja võimalikud stsenaariumid” asub aadressil:

http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/files_white_paper/impact_study.pdf.

„Kahju ulatuse kindlaksmääramine konkurentsieeskirjade rikkumise korral — mittesiduvad suunised kohtutele” asub aadressil:

http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/quantification_study.pdf.

Mõjuhinna aruandes³⁶ keskenduti järelmeetmete puhul neljale võimalikule algatusele, mille eesmärk on optimeerida ELi konkurentsieeskirjade täitmise tagamiseks kasutatavate avalik-õiguslike ja eraõiguslike meetmete vastastikust mõju ning tagada ELi konkurentsieeskirjade rikkumisega põhjustatud kahju hüvitamise hagide tõhusam õigusraamistik terves Euroopas. Valikuvõimalused ulatusid meetmete jätmata võtmisest ELi tasandil kuni mittesiduvate õigusaktide ning kahe õiguslikult siduva ELi meetme võtmiseni.

Eelisvalikuvarianti, mis on ka käesoleva direktiivi ettepaneku aluseks, peetakse kõige kulutõhusamaks viisiks, kuidas kindlaksmääratud eesmärgid saavutada. Selle puhul võetakse nõuetekohaselt arvesse nii möödunud kaheksa aasta jooksul avalikel konsultatsioonidel saadud peamisi märkusi kui ka aktuaalsemaid õigus- ja kohtuvaldkonna arenguid ELi ja liikmesriikide tasandil.

3. ETTEPANEKU ÕIGUSLIK KÜLG

3.1. Ettepaneku õiguslik alus

Euroopa tasandi meetme õigusliku aluse valik peab tuginema objektiivsetele teguritele, mis alluvad kohtulikule kontrollile. Nende hulka kuuluvad meetme eesmärk ja sisu. Käesolev ettepanek tugineb nii aluslepingu artiklile 103 kui ka artiklile 114, kuna sellega taotletakse kaht võrdse tähtsusega ja lahutamatu eesmärki: a) jõustada aluslepingu artiklites 101 ja 102 sätestatud põhimõtteid ning b) tagada võrdsemad võimalused siseturul tegutsevatele ettevõtjatele ja lihtsustada siseturust tulenevate õiguste kasutamist kodanike ning ettevõtjate jaoks.

Esimese eesmärgi kohta on kohus märkinud, et ELi konkurentsieeskirjade täielik õiguslik toime ja eriti selle keelu kasulik mõju oleks kaheldav, kui iga isik, kellele konkurentsi piirava või kahjustava kokkuleppe või tegevusega kahju on tekitatud, ei saaks nõuda tekitatud kahju hüvitamist. Kohus oli seisukohal, et kahju hüvitamise vaidlused tugevdavad ELi konkurentsieeskirjade toimimist ja võivad aidata oluliselt kaasa hästitoimiva konkurentsi säilitamisele ELis³⁷. Püüdes parandada tingimusi, mille alusel kahju kannatanud isik saab kahjunõudeid esitada, ja optimeerida ELi toimimise lepingu artiklite 101 ja 102 täitmise tagamiseks kasutatavate avalik-õiguslike ja eraõiguslike meetmete vastastikust mõju, jõustatakse käesoleva ettepanekuga konkreetselt neid sätteid. See tähendab, et kavandatav direktiiv peab tuginema aluslepingu artiklile 103.

Ainult sellest õiguslikust alusest aga ei piisa, kuna nii kavandatava direktiivi eesmärk kui ka sisu lähevad sellest õiguslikust alusest kaugemale. Kavandatava direktiivi eesmärk on tõepoolest ulatuslikum kui ELi toimimise lepingu artiklite 101 ja 102 jõustamine. Erinevused, mis praegu eksisteerivad liikmesriikide eeskirjades, mis reguleerivad ELi konkurentsieeskirjade rikkumisega põhjustatud kahju hüvitamise hagisid, sealhulgas selliste hagide suhestumist kõnealuste eeskirjade täitmise tagamiseks kasutatavate avalik-õiguslike meetmetega, on loonud siseturul väga ebavõrdsed tingimused. Kõnealuseid märgatavaid erinevusi kirjeldati juba 2004. aasta võrdlevas uuringus³⁸ ning 2008. aasta valges raamatus ja

³⁶ Komisjoni talituste töödokument: Mõjuhinna aruanne: Kahju hüvitamise hagid Euroopa Liidu konkurentsiõiguse rikkumise korral, Strasbourg 11.6.2013, SWD(2013) 203 final.

³⁷ Vt eespool joonealune märkus 2.

³⁸ Vt eespool joonealune märkus 33.

sellele lisatud mõjuhinnangus. Sellest ajast alates on nimetatud erinevused õigus- ja kohtuvaldkonna eri arengute tõttu suurenenud üksnes mõnes liikmesriigis.

Üheks lahknevuse näiteks on liikmesriikide erinevad eeskirjad tõenditele juurdepääsu kohta. Jättes kõrvale paar liikmesriiki, tähendab liikmesriigi kohtus menetletava hagi dokumentide avaldamise kohta asjakohaste eeskirjade puudumine seda, et konkurentsieeskirjade rikkumise tõttu kannatanutel, kes nõuavad kantud kahju hüvitamist, puudub tõhus juurdepääs tõenditele. Muudeks näideteks on edasisuunamist käsitlevad liikmesriigi eeskirjad (kui olemasolevatel erinevustel on suur mõju otseste/kaudsete klientide võimalusele tõhusalt taotleda kahju hüvitamist ning omakorda kostja võimalustele vältida tekitatud kahju eest hüvitise maksmist), liikmesriikide konkurentsiasutuste otsuste tõendusjõud järgnevates kahju hüvitamise hagides ning liikmesriikide eeskirjad kahju suuruse kindlakstegemise kohta konkurentsieeskirjade rikkumise korral (nt kahju olemasolu eeldus).

Liikmesriikide õigusaktide märgatava erinevuse tõttu peavad hagejad mõne liikmesriigi eeskirju konkurentsieeskirjade rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagide esitamiseks palju sobivamaks kui teiste liikmesriikide omi. Kõnealused erinevused toovad kaasa ebavõrdsuse ja ebakindluse tingimuste suhtes, mille alusel kahju kannatanud isikud, nii kodanikud kui ka ettevõtjad, saavad teostada ELi toimimise lepingust tulenevat õigust kahju hüvitamisele, ja mõjutavad nimetatud õiguse tulemuslikkust. Kui kohtualluvust käsitlevad eeskirjad lubavad hagejal esitada oma hagi ühes sellises „leebes” liikmesriigis ning kui kõnealusel hagejal on selleks vajalikud vahendid ja stiimulid, kasutab ta oma ELi õigusest tulenevat õigust kahju hüvitamisele seega suurema tõenäosusega kui siis, kui tal ei ole võimalik seda teha. Kuna väiksemate nõuetega ja/või piiratud vahenditega kahju kannatanud isikud kipuvad kahjude hüvitamiseks pöörduma oma asukohaliikmesriigi kohtu poole (mille üheks põhjuseks on see, et tarbijatel ja eelkõige väiksematel ettevõtjatel puuduvad vahendid soodsama kohtualluvuse valimiseks), tekitavad liikmesriikide erinevad eeskirjad ebavõrdsed tingimused kahjude hüvitamise hagide esitamisel ja võivad mõjutada konkurentsi turgudel, kus kõnealused kannatanud pooled tegutsevad.

Samamoodi tähendavad sellised märgatavad erinevused, et ettevõtjate puhul, kes on asutatud ühes, kuid tegutsevad teises liikmesriigis, on tõenäosus, et ta võetakse konkurentsioiguse rikkumise korral vastutusele, märkimisväärselt erinev. Kui ELi õigust kahju hüvitamisele rakendatakse erinevalt, võib see kaasa tuua konkurentsieelise aluslepingu artikleid 101 või 102 rikkunud ettevõtjate jaoks, kelle peakorter ei asu või kes ei tegutse „leebes” liikmesriigis. Seevastu takistab ebaühtlane rakendamine asutamise- ja kaupade tarnimise või teenuste osutamise õiguse teostamist liikmesriikides, kus õigust kahju hüvitamisele rakendatakse tõhusamalt. Erinevused vastutuse osas võivad seega avaldada negatiivset mõju konkurentstile ja märkimisväärselt moonutada siseturu nõuetekohast toimimist.

Selleks et tagada võrdsemad võimalused siseturul tegutsevatele ettevõtjatele ja täiustada kahju kannatanud isiku võimalusi nende siseturust lähtuvate õiguste kasutamiseks, on asjakohane suurendada õiguskindlust ja vähendada erinevusi liikmesriikide eeskirjades, milles käsitletakse konkurentsioiguse rikkumisest tuleneva kahju hüvitamise hagisid.

Liikmesriikide eeskirjade ühtlustamise ulatus ei piirdu ELi konkurentsieeskirjade rikkumiste korral esitatavate kahju hüvitamise hagidega, vaid hõlmab ka liikmesriikide konkurentsieeskirju, kui neid rakendatakse paralleelselt. Kui liikmesriikidevahelist kaubandust mõjutav rikkumine on vastuolus ka liikmesriigi konkurentsioigusega, peavad sellele tuginevad kahju hüvitamise hagid vastama standarditele, mida kohaldatakse ELi konkurentsioiguse rikkumiste suhtes.

Liikmesriikide materiaal- ja menetlusõigusnormide ühtlustamine, et tagada siseturul moonutusteta konkurents ning võimaldada kodanikel ja ettevõtjatel täielikult kasutada sellest tulenevaid õigusi ja vabadusi, ei ole üksnes ELi konkurentsieeskirjade tõhusa rakendamise tagamisega kaasnev eesmärk. Selline järeldus ei tulene mitte üksnes kavandatava direktiivi eesmärkidest, vaid ka selle erisätetest. Kavandatava direktiivi sisu ei saa täielikult hõlmata aluslepingu artikliga 103, kuna sellega muudetakse ka kohaldatavaid liikmesriikide eeskirju liikmesriigi konkurentsioiguse rikkumise eest hüvitise nõudmise õiguse kohta, isegi kui see piirdub üksnes konkurentsivastase tegevusega, mis mõjutab liikmesriikidevahelist kaubandust ja mille suhtes kohaldatakse seega samamoodi ELi konkurentsioigust³⁹. Sellest järeldub, et kavandatava direktiivi reguleerimisala, mis ei tulene mitte üksnes õigusakti eesmärkidest, vaid ka sisust, läheb kaugemale aluslepingu artiklite 101 ja 102 jõustamisest ning tähendab, et kavandatav direktiiv peab tuginema ka ELi toimimise lepingu artiklile 114.

Neid kavandatava direktiivi üksteisest sõltuvaid, kuid eraldiseisvaid eesmärke ei saa taotleda eraldi, võttes vastu kaks eri õigusakti. Näiteks ei oleks mõistlik jagada kavandatavat direktiivi kaheks õigusaktiks, milles esimene tugineks ELi toimimise lepingu artiklile 103, millega ühtlustatakse ELi toimimise lepingu artikli 101 või 102 rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagisid käsitlevad liikmesriikide eeskirjad, ning teine ELi toimimise lepingu artiklile 114, millega nõutaks liikmesriikidelt nende konkurentsioiguse rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagide suhtes samade materiaal- ja menetluseeskirjade kohaldamist. Sellist valikut ei saaks langetada materiaalõiguslikel ega menetluslikel põhjustel.

Materiaalõiguslikust seisukohast toetab kahe eraldiseisva eesmärgi vahel valitsev lahutamatu side nende saavutamiseks konkreetsete meetmete võtmist. Näiteks jõustatakse tõendite avaldamise erandite ja vastutuse piiramisega täielikult artikleid 101 ja 102 isegi hagide puhul, mis põhinevad liikmesriigi konkurentsioiguse rikkumisel, kui viimast on kohaldatud paralleelselt aluslepingu sätetega. Lisaks tuleb õiguskindluse vajaduse ja siseturu võrdsete tingimuste kaalutlustel kohaldada ELi konkurentsieeskirjade ja liikmesriigi konkurentsioiguse (kui paralleelselt ELi eeskirjadega kohaldatakse ka seda) rikkumiste suhtes samu eeskirju. Menetluslikust seisukohast, vältimaks institutsioonilise tasakaalu kõigutamist ELi seadusandlike organite vahel, on ainsaks võimaluseks, kuidas kehtestada kahe olukorra suhtes ühtsed eeskirjad, võtta ühe menetluse raames vastu üks õigusakt.

Neil põhjustel ei jagata eelnõu sisu eri õigusaktide vahel, vaid seda käsitletakse ainsas kavandatavas direktiivis, mis peaks seega tuginema nii aluslepingu artiklile 103 kui ka artiklile 114.

3.2. Subsidiaarsuse põhimõte (Euroopa Liidu lepingu artikli 5 lõige 3)

Kavandatav direktiiv on kooskõlas subsidiaarsuse põhimõttega, kuna selle eesmärke ei suuda liikmesriigid piisaval määral saavutada ning ELi tasandi meetmete järele on konkreetne vajadus ja sellel on selge väärtus. ELi tasandi juriidiliselt siduva õigusaktiga on võimalik tulemuslikumalt tagada, et aluslepingu artikleid 101 ja 102 jõustatakse täielikult, lähtudes ühistest standarditest, mis võimaldavad tõhusalt nõuda kahju hüvitamist terves ELis ja et siseturul luuakse võrdsemad tingimused.

Täpsemalt võib kavandatava direktiivi lugeda subsidiaarsuse põhimõttega kooskõlas olevaks järgmistel põhjustel.

³⁹ Vt täpsemalt allpool punkt 4.1.

- Esineb märkimisväärne oht, et komisjoni ja liikmesriikide konkurentsiasutuste poolne eeskirjade täitmise tõhus tagamine avalik-õiguslike meetmete kaudu satub ohtu, kui puuduvad tervet ELi hõlmavad eeskirjad konkurentsieskirjade täitmise tagamiseks kasutatavate avalik-õiguslike ja eraõiguslike meetmete vastastikuse mõju kohta, eelkõige ühtne Euroopa eeskiri konkurentsiasutuste toimikutest pärineva teabe avaldamise kohta kahju hüvitamise hagi puhul. Selle kõige konkreetsemaks näiteks on teave, mida ettevõtjad annavad konkurentsiasutustele vabatahtlikult leebema kohtlemise programmide raames. Üksteisest erineda võivad liikmesriikide õigusaktid ei võimalda lahendada ennustamatust, mis tuleneb sellest, et iga liikmesriigi kohus peab iga juhtumi puhul eraldi liikmesriigi kehtivate eeskirjade põhjal otsustama, kas leebema kohtlemise programmiga seonduvat teavet avaldada või mitte. Komisjon ja liikmesriikide konkurentsiasutused saavad teavet vahetada Euroopa konkurentsivõrgustikus ja seepärast võtavad leebema kohtlemise võimalikud taotlejad tõenäoliselt arvesse selle liikmesriigi õigusakte, kes pakub vähimat kaitset (hirmust, et nende asjas võib lõppotsuse teha kõnealune liikmesriigi konkurentsiasutus). Leebema kohtlemisega seonduva teabe tajutava kaitsetaseme määrab seega ära see, millise liikmesriigi õigusaktid pakuvad vähimat kaitset, kahjustades sellega teistes liikmesriikides kohaldatavaid eeskirju. Seetõttu tuleb kehtestada kõigile liikmesriikidele ühine standard konkurentsieskirjade täitmise tagamiseks kasutatavate avalik-õiguslike ja eraõiguslike meetmete vastastikuse mõju kohta. Seda on võimalik teha vaid ELi tasandil.
- Kogemus näitab, et ELi õigusaktide puudumisel ei kehtesta suurem osa liikmesriike omal algatusel aluslepingu artiklite 101 ja 102 rikkumise tõttu kannatanutele kahju hüvitamiseks tõhusat raamistikku, nagu Euroopa Kohus on korduvalt nõudnud. Alates komisjoni rohelise ja valge raamatu avaldamisest on vaid mõned liikmesriigid vastu võtnud õigusakte, mille eesmärk on võimaldada konkurentsieskirjade rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagide esitamist. Isegi kui õigusaktid on vastu võetud, käsitletakse neis tavaliselt konkreetseid küsimusi ega hõlmata käesoleva ettepanekuga kavandatavaid ulatuslikke meetmeid. Kuigi mõned riigid on midagi teinud, ei ole endiselt võimalik ELi konkurentsieskirjade rikkumise tõttu kannatanutel saavutada kahju tõhusat hüvitamist. Vaid täiendavate Euroopa tasandi stiimulitega on võimalik luua õigusraamistik, mis tagab tõhusa õiguskaitsemehhanismi ja õiguse tulemuslikule õiguskaitsele, nagu on sätestatud Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 47.
- Aluslepinguga tagatud individuaalsete õiguste kohtuliku kaitse tasemes esineb liikmesriikide vahel praegu märgatav ebavõrdsus. See võib moonutada konkurentsi ja mõjutada siseturu nõuetekohast toimimist. Tulemuseks on ilmselge erinevus isegi selles, mida ELi õigusaktidega tagatud kahju hüvitamise õigus hõlmab. Konkreetsemalt tähendab see seda, et ühe liikmesriigi õigusaktide alusel esitatud kahjunõue võidakse rahuldada täielikult, samal ajal kui teises liikmesriigis võib identse rikkumisega seoses esitatud nõue saada rahuldatud üksnes osaliselt või jääda üldse rahuldamata. Kui vaid üksikud liikmesriigid parandavad tingimusi, mille alusel konkurentsiõiguse rikkumise tõttu kannatanud saavad nõuda kantud kahju hüvitamist, nagu see on praegu, suureneb ebavõrdsus veelgi. Aluslepingu artiklite 101 ja 102 riikideülene mõõde ning nende lahutamatu seos siseturu toimimisega nõuab ELi tasandi meetmeid.

3.3. Proportsionaalsuse põhimõtte (Euroopa Liidu lepingu artikli 5 lõige 4)

Proportsionaalsuse seisukohast ei lähe kavandatud direktiiv kaugemale sellest, mis on vajalik selle eesmärkide tulemuslikuks saavutamiseks. Eesmärgiks on tagada terves ELis konkurentsioiguse täitmise tagamiseks kasutatavate avalik-õiguslike meetmete tõhus kaitse ning konkurentsioiguse rikkumiste tõttu kahju kannatanutele juurdepääs tõeliselt tõhusale mehhanismile, et kantud kahju saaks täielikult hüvitatud, kaitstes seejuures kostjate ja kolmandate isikute õiguspäraseid huve.

Kavandatava direktiivi raames saavutatakse need eesmärgid ka väikseima võimaliku kuluga. Kodanike ja ettevõtjate võimalikud kulud on proportsionaalsed väljendatud eesmärkidega. Esimene samm selles suunas tehti valge raamatuga, välistades radikaalsemad meetmed (nt mitmekordsed kahjutasud, loobumisevõimalusega kollektiivhagid ja ulatuslikud eeskirjad, mis käsitlevad juurdepääsu tõendite kohtueelses etapis). Selle tasakaalu leidmise katsed leidsid avalikel konsultatsioonidel ulatusliku heakskiidu. Kavandatavasse direktiivi planeeritud kaitsemeetmed parandavad seda tasakaalu veelgi, vähendades võimalikke kulusid (eelkõige menetluskulusid), seadmata ohtu õigust kahju hüvitamisele. Lisaks on käesoleva ettepaneku eesmärkide huvides hiljem loobunud teatavatest valges raamatus väljapakutud meetmetest, nagu ühised kahjunõuded ja süü tõendamise nõuet käsitlevad eeskirjad. Samuti on sobivaks õigusaktiks direktiivi valimine kooskõlas põhimõttega, et sekkumine peaks olema minimaalne, peasi et saavutatakse eesmärgid.

3.4. Direktiiv kui sobivaim õiguslikult siduv õigusakt

Käesoleva ettepaneku eesmärgi on kõige parem saavutada direktiiviga. Meetmete tõhusaks toimimiseks ja sujuvaks ülevõtmiseks liikmesriikide õiguskorda on direktiiv sobivaim õigusakt.

- Direktiiv nõuab liikmesriikidelt eesmärkide täitmist ja meetmete ülevõtmist oma riiklikku materiaal- ja menetlusõiguse süsteemi. Sellise lähenemisviisiga antakse liikmesriikidele ELi meetmete rakendamisel suurem vabadus kui määruse puhul, sest liikmesriigid võivad valida asjakohaseimad vahendid direktiivis kehtestatud meetmete rakendamiseks. See võimaldab liikmesriikidel tagada nimetatud uute eeskirjade kooskõla juba kehtiva materiaal- ja menetlusõigusega.
- Lisaks kujutab direktiiv endast paindlikku vahendit, et kehtestada ühiseeskirjad liikmesriikide õiguse nendes valdkondades, mis on siseturu toimimise ja kahju hüvitamise hagide tõhususe seisukohast määrava tähtsusega, tagades piisavad tagatised terves ELis, jättes üksikutele liikmesriikidele samas võimaluse täiendavate meetmete kehtestamiseks, kui nad peaksid seda soovima.
- Samuti on direktiiviga võimalik vältida tarbetuid meetmeid juhtudel, kui liikmesriigi õigus on juba kavandatavate meetmetega kooskõlas.

4. ETTEPANeku ÜKSİKASJALIK SELGITUS

4.1. Reguleerimisala ja mõisted (I peatükk: artiklid 1–4)

Kavandatava direktiivi eesmärk on parandada tingimusi, mille alusel on võimalik nõuda kahju hüvitamist, kui see on tekitatud: a) ELi konkurentsieeskirju rikkudes ja b) liikmesriigi konkurentsioigust rikkudes, kui viimast kohaldab liikmesriigi konkurentsiasutus või kohus

samas asjas paralleelselt ELi konkurentsieeskirjadega. Sellise paralleelse kohaldamise alus on määrus nr 1/2003, mis reguleerib aluslepingu artiklite 101 ja 102 ning liikmesriikide konkurentsioiguse omavahelist suhet. Määruses nr 1/2003 on sätestatud, et kui liikmesriikide konkurentsiasutused või kohtud kohaldavad liikmesriigi konkurentsioigust artiklis 101 sätestatud kokkulepete suhtes, mis võivad mõjutada liikmesriikidevahelist kaubandust, peavad nad kohaldama ka artiklit 101. Samamoodi, kui nad kohaldavad liikmesriigi konkurentsioigust artikli 102 alusel keelatud kuritarvitamise suhtes, peavad nad kohaldama ka artiklit 102⁴⁰. Kui hüvitamist nõutakse nii ELi kui ka liikmesriigi konkurentsioiguse rikkumise eest, on asjakohane kohaldada nende kahju hüvitamise hagide suhtes samu materiaal- ja menetlusõigusnorme. Konkreetse konkurentsivastase tegevuse suhtes erinevate tsiviilvastutust käsitlevate eeskirjade kohaldamine ei muudaks mitte üksnes kohtuniku ülesande võimatuks, vaid tooks kaasa ka õigusliku ebakindluse kõigi osalejate jaoks. See võib viia vastuoluliste tulemusteni sõltuvalt sellest, kas liikmesriigi kohus peab juhtumit ELi või liikmesriigi konkurentsioiguse rikkumiseks, takistades sellega kõnealuste eeskirjade tulemuslikku rakendamist. Kavandatavas direktiivis viidatakse seetõttu kahju hüvitamise hagidele „liikmesriigi või ELi konkurentsioiguse rikkumise” või üheskoos „konkurentsioiguse rikkumiste” korral, kusjuures „liikmesriigi konkurentsioigust” määratletakse kitsalt, hõlmates selle vaid juhul, kui seda rakendatakse paralleelselt ELi konkurentsioigusega.

Kavandatava direktiiviga sätestatakse eeskirjad, millega i) tagatakse, et konkurentsieeskirjade rikkumise tõttu kahju kandnud füüsilised ja juriidilised isikud oleksid ühetaoliselt kaitstud terves ELis ning saaksid tõhusalt kasutada oma ELi õigusest tulenevat õigust kahju täielikule hüvitamisele liikmesriigi kohtule esitatud kahju hüvitamise hagi raames ning ii) optimeeritakse selliste kahju hüvitamise hagide ja konkurentsieeskirjade täitmise tagamiseks kasutatavate avalik-õiguslike meetmete vastastikust mõju.

Artiklis 2 osutatakse *acquis communautaire*-ile, milles käsitletakse ELi õigusest tulenevat õigust kahju täielikule hüvitamisele. Kavandatava direktiivi lähenemisviis keskendub seega hüvitamisele: selle eesmärk on võimaldada nendel, kes on kandnud konkurentsieeskirjade rikkumise tõttu kahju, nõuda nimetatud kahju hüvitamist ettevõtja(te)lt, kes rikkumise toime pani(d).

Artiklis 2 osutatakse ka *acquis communautaire*-ile, milles käsitletakse kaebeõigust ja hüvitatava kahju määratlust. Nimetatud sättes kasutatud otsese varalise kahju mõiste lähtub Euroopa Kohtu praktikast ega välista ühtegi muud kahju (varaline või mittevaraline), mida konkurentsieeskirjade rikkumisega võidi tekitada.

Artiklis 3 osutatakse tõhususe ja võrdväarsuse põhimõtetele, millega kahju hüvitamise hagidega seonduvad liikmesriigi eeskirjad või menetlused peavad kooskõlas olema.

4.2. Tõendite avaldamine (II peatükk: artiklid 5 – 8)

Konkurentsieeskirjade rikkumise tuvastamine, kahju ulatuse kindlaksmääramine ning rikkumise ja kantud kahju põhjusliku seose väljaselgitamine nõuavad tavaliselt keerulist faktilist ja majanduslikku analüüsi. Paljud olulised tõendid, mida hageja oma asja tõendamiseks vajab, on kostja või kolmanda isiku valduses ega ole nõude esitajatele tihti piisavalt teada või kättesaadavad („ebavõrdsus andmete valdamisel”). On laialdaselt teada, et nõude esitaja raskused kõigi vajalike tõendite hankimisel kujutavad endast paljudes

⁴⁰ Määruse nr 1/2003 artikli 3 lõige 1.

liikmesriikides üht põhilist takistust kahju hüvitamise hagide esitamisel konkurentsi valdkonnas. Kui tõendamiskohustus langeb (väidetava) rikkumise toimepannud ettevõtjale,⁴¹ võib ka tema vajada juurdepääsu tõenditele, mis on hageja ja/või kolmanda isiku valduses. Võimalus taotleda kohtunikult teabe avaldamise korralduse andmist on seega avatud mõlemale menetlusosalisele.

Direktiiviga kavandatav teabe avaldamise kord tugineb direktiivi 2004/48/EÜ (intellektuaalomandi õiguste jõustamise kohta)⁴² lähenemisviisile. Selle eesmärk on tagada, et kõigis liikmesriikides oleks miinimumtasandil tagatud tõhus juurdepääs tõenditele, mida hagejad ja/või kostjad vajavad oma kahju hüvitamise nõude ja/või kaitseargumentide toetamiseks. Samas välditakse kavandatavas direktiivis liiga ulatuslikke ja kulukaid avaldamiskohustusi, mis võiksid tuua asjaomastele pooltele kaasa ebaproportsionaalse koormise ja kuritarvituste ohu. Komisjon pööras erilist tähelepanu ka selle tagamisele, et ettepanek oleks kooskõlas erinevate liikmesriikide õiguskordadega. Sel põhjusel lähtutakse ettepanekus liikmesriikide valdava enamuse traditsioonist ja tuginetakse kahju hüvitamise hagi saanud kohtu kesksele rollile: vastaspoole või kolmanda isiku valduses olevate tõendite avaldamise korralduse võivad anda ainult kohtunikud ning selle vajalikkuse, ulatuse ja proportsionaalsuse osas viiakse läbi range ja aktiivne kohtulik kontroll.

Liikmesriikide kohtute valduses peaksid olema tõhusad meetmed menetluse käigus teatavaks saanud ärisaladuste või muu konfidentsiaalse teabe kaitseks. Avaldamine ei tohiks olla lubatud ka juhul, kui see oleks vastuolus teatavate õiguste ja kohustustega, näiteks kohustusega hoida ametisaladust. Samuti peab kohtutel olema õigus kehtestada piisavalt rangeid hoiatavaid sanktsioone, et vältida oluliste tõendite hävitamist või avaldamiskorralduse täitmisest keeldumist.

Selleks et tõendite avaldamine ei ohustaks konkurentsiasutuse poolset konkurentsioiguse täitmise tagamist avalik-õiguslike meetmete kaudu, kehtestatakse kavandatava direktiiviga ka ühised, tervet ELi hõlmavad piirangud konkurentsiasutuste toimikutest pärinevate tõendite avaldamisele.

- (a) Esiteks nähakse ette täielik kaitse kaht liiki dokumentidele, mida peetakse konkurentsioiguse täitmise tagamise seisukohast avalik-õiguslike meetmete kaudu äärmiselt oluliseks. Nendeks dokumentideks on ettevõtjate leebusavaldused ja kokkuleppe sõlmimise nõusolekud. Nende dokumentide avaldamine seab tõsisesse ohtu leebusprogrammi ja kokkuleppemenetluste tõhususe. Kavandatava direktiivi kohaselt ei saa liikmesriigi kohus iialgi nõuda selliste dokumentide avaldamist kahju hüvitamise hagi raames.
- (b) Teiseks nähakse ette ajutine kaitse dokumentidele, mis pooled koostasid konkreetselt avalik-õiguslike meetmete kaudu konkurentsioiguse täitmise tagamise menetluseks (nt poole vastused konkurentsiasutuse teabenõudele) või mis konkurentsiasutus koostas oma menetluse käigus (nt vastuväited). Neid dokumente võib konkurentsieskirjade rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagi raames avaldada alles pärast konkurentsiasutuse menetluse lõpetamist.

⁴¹ Nt seoses edasisuunamise kaitseargumendiga, vt allpool punkt 4.4.

⁴² Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2004/48/EÜ, 29. aprill 2004, intellektuaalomandi õiguste jõustamise kohta, ELT L 157, 30.4.2004, lk 45.

- (c) Lisaks liikmesriigi kohtu õiguse piiramisele avaldamise nõudmise osas tuleks eespool nimetatud kaitsemeetmeid kohaldada ka siis, kui kaitstavad dokumendid saadi avalik-õiguslike meetmete kaudu konkurentsioiguse täitmise tagamise menetluse (nt ühe poole kaitseõiguse kasutamise) käigus. Kui kahju hüvitamise hagi menetluse üks pool sai kõnealused dokumendid konkurentsiasutuste toimikutest, ei ole need dokumendid kahju hüvitamise hagi raames tõenditena lubatud (eespool punkti a kohased dokumendid) või lubatud üksnes juhul, kui konkurentsiasutus on oma menetluse lõpetanud (eespool punkti b kohased dokumendid).
- (d) Dokumente, mis ei kuulu eespool nimetatud kategooriatesse, võib kohtu korraldusel alati avaldada. Seejuures peaksid liikmesriikide kohtud aga hoiduma tõendite avaldamise nõudmisest nii, et nad viitavad teabele, mis on edastatud konkurentsiasutusele menetluse käigus⁴³. Menetluse ajal võib avaldamine takistada avalik-õiguslike meetmete kaudu konkurentsioiguse täitmise tagamise menetlust, kuna ilmneks konkurentsiasutuse toimiku sisu, mida saaks seega kasutada konkurentsiasutuse uurimisstrateegia paljastamiseks. Menetluseks konkurentsiasutusele esitatavate ja eelnevalt olemasolevate dokumentide valik on iseenesest asjakohane, kuna ettevõtjaid kutsutakse koostöö raames üles esitama konkreetse asjaga seotud tõendeid. Ettevõtjate valmisolekut konkurentsiasutustega tehtava koostöö raames selliseid tõendeid täielikult või osaliselt esitada võivad takistada avaldamise nõuded, mille puhul identifitseeritakse dokumentide liik viitega nende kuulumisele konkurentsiasutuse toimiku hulka, mitte nende liigi, sisu või eesmärgiga (nt kõigi konkurentsiasutuse toimiku hulka kuuluvate dokumentide taotlused või kõigi poole poolt konkurentsiasutuse toimikusse esitatud dokumentide taotlused). Seepärast peaks kohus sellist dokumentide täieliku avaldamise nõuet tavapäraselt pidama ebaproportsionaalseks ja mittevastavaks taotleja poole kohustusele määratleda tõendite liik võimalikult täpselt ja kitsalt.
- (e) Ka selleks, et vältida konkurentsiasutuse toimikuga tutvumise käigus saadud dokumentide muutumist kauplemisobjektiks, peaks neid dokumente kahju hüvitamise hagi tõenditena kasutada saama vaid isik, kes toimikuga tutvuda sai (või tema õigusjärglane hagi seonduvates õigustes).

Selleks et saavutada avaldamise eeskirjade ja teatavate konkurentsiasutuse toimikust saadud dokumentide kasutamise ühtsus, tuleb muuta ka komisjoni määruses 773/2004⁴⁴ sätestatud komisjoni menetluste suhtes kehtivaid eeskirju, eelkõige komisjoni toimikutega tutvumise ja neist saadud dokumentide kasutamise kohta, ning komisjoni avaldatud teatiseid⁴⁵. Komisjon kavatses seda teha pärast seda, kui Euroopa Parlament ja nõukogu on käesoleva direktiivi vastu võtnud.

⁴³ Sama piirang kehtib loomulikult ka siis, kui liikmesriigi kohus nõuab eespool punkti b kohase dokumendi avaldamist pärast konkurentsiasutuse menetluse lõpetamist.

⁴⁴ Komisjoni määrus (EÜ) nr 773/2004, 7. aprill 2004, mis käsitleb EÜ asutamislepingu artiklite 81 ja 82 kohaste menetluste teostamist komisjonis, ELT L 123, 27.4.2004, lk 18.

⁴⁵ Komisjoni teatis koostöö kohta komisjoni ja ELi liikmesriikide kohtute vahel EÜ asutamislepingu artiklite 81 ja 82 kohaldamisel, ELT C 101, 27.4.2004, lk 54; komisjoni teatis komisjoni toimikutele juurdepääsureeglite kohta EÜ asutamislepingu artiklite 81 ja 82, EMP lepingu artiklite 53, 54 ja 57 ning nõukogu määruse (EÜ) nr 139/2004 kohaldamise juhtudel, ELT C 325, 22.12.2005, lk 7 ning komisjoni teatis, mis käsitleb kokkuleppemenetluse läbiviimist kartellidega seotud otsuste puhul, mis on võetud vastu vastavalt nõukogu määruse (EÜ) nr 1/2003 artiklitele 7 ja 23, ELT C 167, 2.7.2008, lk 1.

4.3. Liikmesriikide kohtute otsuste mõju, aegumistähtajad ning solidaarvastutus (III peatükk: artiklid 9–11)

4.3.1. Liikmesriikide kohtute otsuste tõendusjõud

Vastavalt määruse nr 1/2003 artikli 16 lõikele 1 on aluslepingu artikli 101 või 102 kohase menetlusega seondud komisjoni otsus järgnevate kahju hüvitamise hagide puhul tõendusjõuga, sest liikmesriigi kohtu otsus ei tohi olla komisjoni vastava otsusega vastuolus⁴⁶. Asjakohane on anda liikmesriikide konkurentsiasutuste (või asja läbi vaadanud liikmesriigi kohtu) lõplikele otsustele samaväärne mõju. Kui otsus rikkumise kohta on juba tehtud ja muutunud lõplikuks, oleks rikkumise toime pannud ettevõtja võimalus samu küsimusi edasiste kahjunõuete puhul uuesti menetleda ebatõhus, põhjustaks õiguslikku ebakindlust ning tooks kaasa põhjendamatuid kulusid kõigile osalistele ja kohtutele.

Rikkumiste kohta tehtud liikmesriikide konkurentsiasutuste lõplike otsuste kavandatud tõendusjõud ei tähenda asjaomaste ettevõtjate õiguskaitse nõrgenemist, kuna liikmesriigi konkurentsiasutuse otsused eeldavad kohtulikku läbivaatamist. Lisaks on ettevõtjate õigus kaitsele võrreldaval tasemel tagatud terves ELis, nagu on sätestatud ELi põhiõiguste harta artikli 48 lõikes 2. Samuti ei muudeta käesoleva sättega aluslepingu artiklist 267 tulenevaid liikmesriikide kohtute õigusi ja kohustusi.

4.3.2. Aegumistähtajad

Et anda konkurentsioiguse rikkumise tagajärjel kahju kannatanutele mõistlik võimalus esitada kahju hüvitamise hagi, tagades samas kõigile asjaomastele pooltele piisava õiguskindluse, teeb komisjon ettepaneku, et kahju hüvitamise hagide aegumistähtaegu käsitlevate siseriiklike eeskirjade puhul tagatakse järgmine:

- antakse kannatanutele piisavalt aega (vähemalt viis aastat) hagi esitamiseks pärast seda, kui nad said teada rikkumisest, sellega tekitatud kahjust ja rikkuja isikust;
- aegumistähtaeg ei hakka kulgema enne päeva, mil pidev või korduv rikkumine lõpeb ning
- kui konkurentsiasutus algatab väidetava rikkumise uurimise, peatatakse sellise rikkumisega seonduva kahju hüvitamise hagi esitamise aegumistähtaja kulgemine vähemalt üheks aastaks pärast otsuse muutumist lõplikuks või menetluse lõpetamist.

⁴⁶ Kohtuasi C-199/11: Euroopa Ühendus vs. Otis NV jt, EKL 2012, lk I-0000.

4.3.3. *Solidaarvastutus*

Kui mitu ettevõtjat rikub ühiselt konkurentsieeskirju (tavaliselt kartelli puhul), on asjakohane, et kõnealused ühiselt rikkumise toime pannud ettevõtjad vastutavad solidaarselt rikkumisest tuleneva kogukahju eest. Ehkki kavandatav direktiiv tugineb sellele üldreeglile, kehtestatakse sellega teatavad muudatused trahvidest vabastatud ettevõtja vastutuse suhtes. Kõnealuste muudatuste eesmärgiks on kaitsta komisjoni ja liikmesriikide konkurentsiasutuste leebusprogrammide atraktiivsust. Leebusprogrammid on tähtsaimad vahendid kartellide tuvastamisel ning seeläbi äärmiselt olulised konkurentsieeskirjade tõhusa täitmise tagamisel avalik-õiguslike meetmete kaudu.

Kuna tõenäosus, et leebemalt koheldavad ettevõtjad kaebavad rikkumise kohta tehtud otsuse edasi, on väiksem, muutub see otsus nende jaoks lõplikuks tihti varem kui sama kartelli teiste osaliste jaoks. Nii võivad leebemalt koheldavad ettevõtjad muutuda kahju hüvitamise hagide põhilisteks sihtmärkideks. Selleks et piirata selliseid negatiivseid tagajärgi, kuid mitte kahju kannatanud isikute võimalust kantud kahju täielikuks hüvitamiseks, tehakse ettepanek piirata leebemalt koheldava ettevõtja vastutus ning solidaarvastutuse alusel kaasrikkujatele võlgnetav hüvitis kahjuga, mis ta tekitas tema otsesetele või kaudsetele ostjatele või, kokkuostva kartelli puhul, tema otsesetele või kaudsetele tarnijatele. Kui kartell on tekitanud kahju üksnes muudele isikutele kui rikkumise toime pannud ettevõtjate kliendid/tarnijad, vastutaks leebemalt koheldav ettevõtja üksnes oma osa eest kartelli tekitatud kahjus. Selle osa kindlaksmääramine (nt käibe, turuosa, kartellis osalemise ulatuse jne alusel) jääb liikmesriigi otsustada, seejuures tuleb vaid kinni pidada tõhususe ja võrdväärsuse põhimõtetest.

Leebemalt koheldavate ettevõtjate kaitse ei tohi aga rikkuda kahju kannatanute ELi õigusest tulenevat õigust kahju täielikule hüvitamisele. Leebemalt koheldava ettevõtja vastutuse kavandatav piirang ei saa seega olla absoluutne: kui kahju kannatanud isikutel ei ole võimalik saada täielikku hüvitist teistelt rikkujatelt, jääb viimase võimalusena täielikult vastutavaks leebemalt koheldav ettevõtja. Selle erandi kasuliku mõju kindlustamiseks peab liikmesriik tagama, et kahju kannatanud isikud saavad leebemalt koheldavalt ettevõtjalt hüvitist taotleda veel ka siis, kui nad on saanud teada, et neil ei ole võimalik kahju täielikku hüvitamist teistelt kartelliosalistelt.

4.4. Ülemäärase ostuhinna edasisuunamine (IV peatükk: artiklid 12 – 15)

Konkurentsieeskirjade rikkumisega kahju kannatanutel on õigus kahju hüvitamisele hoolimata sellest, kas nad on otsesed või kaudsed ostjad. Kahju kannatanud isikutel on õigus kahju hüvitamisele otsese varalise kahju (ülemäärase ostuhinna) ja saamata jäänud tulu eest. Kui kahju kannatanud isik on oma kantud otsest varalist kahju vähendanud, suunates selle osaliselt või täielikult edasi oma ostjatele, ei kujuta selliselt edasisuunatud kahju endast enam kahju, mida peab selle edasisuunanud poolele hüvitama. Kahjumi edasisuunamisel väheneb otsese ostja hinnatõusu tõttu tõenäoliselt müüdud kogus. Selline kasumi kaotus ning edasikandmata tegelik kahjum (osalise edasikandmise korral) on endiselt konkurentsieeskirjade rikkumisega tekitatud kahju, mille hüvitamist võib kahju kannatanud isik nõuda.

Kui kahju kantakse konkurentsieeskirjade rikkumisega tagajärjel, mis on seotud eeskirju rikkuvale ettevõtjale tarnimisega, võib edasisuunamine aset leida ka tarneahela üleval pool tegutsejale. Nii oleks see näiteks juhul, kui kokkuostva kartelli tulemusel küsivad kartelliosaliste tarnijad madalamat hinda ja need tarnijad omakorda nõuavad oma tarnijatelt madalamaid hindu.

Selleks et hüvitist saaksid tõhusalt taotleda vaid ülemäärase ostuhinna tõttu tegelikult kahju kannatanud otsesed ja kaudsed ostjad, sätestatakse kavandatavas direktiivis konkreetselt rikkumise toime pannud ettevõtja võimalus kasutada kahju hüvitamise hagi puhul edasisuunamist kaitseargumendina.

Edasisuunamist kaitseargumendina ei ole aga võimalik kasutada olukorras, kus ülemäärane ostuhind suunati edasi tarneahela järgmisel tasandil asuvatele füüsilistele või juriidilistele isikutele, kellel ei ole seaduse alusel võimalik nõuda kahju hüvitamist. Kaudsetel ostjatel võib hüvitise nõudmine olla seaduse alusel võimatu liikmesriigi põhjuslikkust käsitlevate eeskirjade tõttu (sealhulgas prognoositavust ja kaugust käsitlevate eeskirjade tõttu). Kui poolel, kellele ülemäärane ostuhind väidetavalt edasi suunati, on hüvitise nõudmine seaduse alusel võimatu, on edasisuunamise kaitseargumendi lubamine põhjendamatu, kuna see tähendaks, et rikkumise toime pannud ettevõtja vabastatakse põhjendamatult vastutusest tema poolt tekitatud kahju eest. Tõendamiskoormis lasub edasisuunamise puhul alati rikkumise toime pannud ettevõtjal. Kaudse ostja esitatud kahju hüvitamise hagi puhul tähendab see ümberlükatavat eeldust, et teatavatel tingimustel leidis aset edasisuunamine nimetatud kaudsele ostjale. Edasisuunamise ulatuse kindlaksmääramise osas peaks liikmesriigi kohus olema volitatud prognoosima, milline osa ülemäärasest ostuhinnast suunati tema poolt menetletava vaidluse puhul edasi kaudsete ostjate tasandile. Kui tarneahela erinevatel tasanditel asuvad kahju kannatanud isikud esitavad eraldi nõuded sama konkurentsieeskirjade rikkumisega seotud kahjude hüvitamiseks, tuleb liikmesriikide kohtuid üles kutsuda piisavalt ja niivõrd, kuivõrd see on lubatud kohaldatava liikmesriikide ja ELi õigusega, arvesse võtma paralleelseid või eelnenud hagisid (või nende kohta tehtud otsuseid), et vältida nimetatud rikkumisest tekkinud kahju ala- või ülemäärast hüvitamist ning et edendada omavahel seotud menetlustes tehtavate otsuste vahelist ühtsust. Eri liikmesriikide kohtutes pooleli olevad menetlused võib lugeda omavahel seotuteks määruse nr 1215/2012⁴⁷ artikli 30 tähenduses, mis tähendab, et need on sedavõrd tihedalt seotud, et neid oleks soovitav menetleda ning nende üle otsus langetada ühiselt, et vältida lahendusi, mis osutuksid asjade eraldi menetlemise korral vastuolulisteks. Nii võivad kõik kohtud peale kohtu, kuhu pöörduti esimesena, oma menetlused peatada või pädevusest loobuda, kui kohus, kuhu pöörduti esimesena, on kõnealustes menetlustes pädev ja kui asjaomase riigi õigus võimaldab neid menetlusi liita.

Sarnaselt määrusega nr 1215/2012 püütakse käesoleva kavandatava direktiiviga edendada ühtsust otsuste vahel, mis tehakse omavahel seotud hagides. Selle saavutamiseks on kavandatava direktiivi reguleerimisala isegi laiem kui määruse nr 1215/2012 oma, kuna direktiiv hõlmab ka olukordi, kus sama konkurentsieeskirjade rikkumisega tekitatud kahjude hüvitamiseks esitatud järgnevad hagid on esitanud kahju kannatanud isikud, kes asuvad tarneahela erinevatel tasanditel. Selliseid hagisid võib esitada samale kohtule, sama liikmesriigi teisele kohtule või muu liikmesriigi kohtule. Igal juhul on kavandatava direktiivi eesmärk edendada omavahel seotud menetluste ja otsuste vahelist ühtsust.

4.5. Kahju suuruse kindlakstegemine (V peatükk: artikkel 16)

Konkurentsieeskirjade rikkumisega tekitatud kahju tõendamine ja selle suuruse kindlakstegemine on üldjuhul väga faktirohke ja kulukas, kuna selleks võib olla vaja kasutada keerulisi majandusmudeleid. Selleks et abistada kartelliohvreid konkurentsieeskirjade

⁴⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1215/2012, 12. detsember 2012, kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades, ELT L 351, 20.12.2012, lk 1.

rikkumisega tekitatud kahju suuruse kindlakstegemisel, nähakse kavandatava direktiiviga ette kartelli poolt toimepandud konkurentsieeskirjade rikkumisega tekitatud kahju kohta ümberlükatav eeldus. Tuginedes asjaolule, et rohkem kui 90 % kartellijuhtumite puhul on tõepoolest tegemist ülemäärase ostuhinnaga,⁴⁸ muudetakse kahju kannatanud isiku olukorda lihtsamaks ja vähendatakse kulusid selle tõendamisel, et kartelli tõttu küsiti kõrgemat hinda kui oleks küsitud ilma kartellita.

Rikkumise toime pannud ettevõtja võib selle eelduse ümber lükata ja kasutada tema käsutuses olevaid tõendeid selle tõendamiseks, et kartelliga ei tekitatud kahju. Tõendamiskoormis asetatakse seega poolele, kellel on juba selle täitmiseks vajalikud vahendid. Nii välditakse avaldamiskulusid, mida kahju kannatanud isikud peaksid tõenäoliselt kandma, et tõendada tekitatud kahju olemasolu.

Sõltumata eespool esitatust tehakse konkurentsieeskirjade rikkumisega tekitatud kahju suurus kindlaks liikmesriikide eeskirjadest ja menetlustest lähtudes. Need peavad aga olema kooskõlas tõhususe ja võrdväärsuse põhimõtetega. Eelkõige viimati nimetatust lähtub, et tõendamiskoormis ja tõendamise tase ei tohi olla sellised, mis muudavad kahju kannatanud isiku jaoks kahjuhüvitistõude õiguse kasutamise praktiliselt võimatuks või ülemäära keeruliseks. Konkurentsieeskirjade rikkumisega tekitatud kahju suuruse kindlakstegemise puhul, kui tegelikku olukorda tuleb võrrelda hüpoteetilisega, peavad kohtunikud suutma hinnata kahju suurust. See suurendab tõenäosust, et kahju kannatanutele makstav kahjuhüvitis on piisav.

Selleks et liikmesriikide kohtutel oleks lihtsam kahju suurust kindlaks teha, annab komisjon selle kohta ka soovituslikke suuniseid, mis on esitatud komisjoni teatises „Kahju suuruse kindlakstegemine Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 101 või 102 rikkumisel põhinevate kahju hüvitamise hagide korral”⁴⁹. Teatisega kaasneb komisjoni talituste tödokument, mis on esitatud praktiliste suunistena kahju suuruse kindlakstegemise kohta ELi konkurentsioiguse rikkumisel põhinevate kahju hüvitamise hagide korral. Nimetatud praktilistes suunistes selgitatakse konkurentsieeskirjade rikkumisega tekitatud kahju suuruse kindlakstegemise meetodite ja tehnikate eeliseid ja puudusi. Selles esitatakse ka mitu praktilist näidet, mis illustreerivad ELi konkurentsieeskirjade rikkumiste tüüpilisemaid tagajärgi ning kuidas olemasolevaid meetodeid ja tehnikaid saab kasutada praktikas, ning analüüsitakse neid.

4.6. Vaidluse konsensuslik lahendamine (VI peatükk: artiklid 17–18)

Kavandatava direktiivi üks peamisi eesmärke on võimaldada konkurentsioiguse rikkumiste tõttu kahju kannatanutel nõuda kantud kahju täielikku hüvitamist. Seda eesmärki on võimalik saavutada kas kohtusse esitatava kahju hüvitamise hagiga või pooltevahelise konsensusliku kohtuvälise kokkuleppega. Selleks et innustada pooli lahendama vaidlust konsensuslikult, on kavandatava direktiivi eesmärgiks optimeerida tasakaalu kohtuväliste kokkulepete ja kahju hüvitamise hagide vahel.

Seepärast sisaldab direktiiv järgmisi sätteid:

⁴⁸ „Kahju ulatuse kindlaksmääramine konkurentsieeskirjade rikkumise korral — mittesiduvad suunised kohtutele” asub aadressil: http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/quantification_study.pdf, lk 91.

⁴⁹ Komisjoni teatis „Kahju suuruse kindlakstegemine Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 101 või 102 rikkumisel põhinevate kahju hüvitamise hagide korral”, C(2013) 3440.

- i) kahju hüvitamise hagi esitamise aegumistähtaaja kulgemise peatamine ajaks, mille jooksul eeskirju rikkuv ettevõtja ja kahju kannatanud isik lahendavad vaidlust konsensuslikult;
- ii) käimasoleva menetluse peatamine vaidluse konsensusliku lahendamise ajaks;
- iii) vaidluse konsensuslikul lahendamisel osaleva kahju kannatanud isiku nõude vähendamine vaidluse konsensuslikul lahendamisel osaleva rikkuja osa võrra tekitatud kahjus. Ülejäänud nõude osas võidakse vaidluse konsensuslikul lahendamisel osalevalt rikkujalt nõuda kahju hüvitamist ainult siis, kui vaidluse konsensuslikul lahendamisel mitteosalevad kaasrikkujad ei suutnud kahju kannatanud isikule kahju täielikult hüvitada ning
- iv) järgneva kahju hüvitamise nõude järel vaidluse konsensuslikul lahendamisel osaleva rikkuja poolt tasumisele kuuluva hüvitise kindlaksmääramisel võetakse arvesse vaidluse konsensusliku lahendamise raames hüvitatud kahju. „Hüvitis” osutab siin olukorrale, kus vaidluse konsensuslikul lahendamisel osalev rikkuja ei olnud kahju hüvitamise hagi kostja, kuid kellel kaasrikkujad, kellelt kahju hüvitamist nõuti, paluvad hüvitise maksmisel osaleda solidaarvastutust käsitlevate eeskirjade alusel.

5. MÕJU EELARVELE

Kavandataval direktiivil puudub mõju eelarvele.

6. LISATEAVE

6.1. Seniste õigusaktide kehtetuks tunnistamine

Käesoleva ettepanekuga ei tunnistata kehtetuks varasemaid õigusakte.

6.2. Läbivaatamine

Vastavalt kavandatava direktiivi artiklile 21 peab komisjon esitama Euroopa Parlamendile ja nõukogule selle mõju kohta aruande hiljemalt viie aasta jooksul pärast direktiivi ülevõtmist liikmesriikide õigusesse.

Pärast kavandatava direktiivi vastuvõtmist jätkab komisjon liikmesriikide konkurentsieeskirjade rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagide õigusraamistiku järelevalvet, keskendudes peamiselt kavandatava direktiivi kahe peaesmärgi saavutamisele, milleks on:

- i) konkurentsioiguse täitmise tagamiseks kasutatavate avalik-õiguslike ja eraõiguslike meetmete vastastikuse mõju optimeerimine ning
- ii) selle tagamine, et ELi konkurentsieeskirjade rikkumise tõttu kahju kannatanud isikutele hüvitatakse kantud kahju täielikult.

Komisjon hindab, kas direktiiviga on võimalik vähendada ebatõhusust ja kõrvaldada takistused, mis segavad konkurentsieeskirjade rikkumise tõttu kannatanutele kahjude täielikku hüvitamist ning kas konkurentsioiguse täitmise tagamiseks kasutatavate avalik-õiguslike ja eraõiguslike meetmete vastastikune mõju on selline, mis tagab ELi konkurentsioiguse

optimaalse üldise täitmise. Järelevalveprotsessi raames jätkab komisjon dialoogi kõigi asjaomaste sidusrühmadega.

Samuti tehakse järelhindang, milles hinnatakse edasiste muudatuste vajadust pärast direktiiviga kehtestatud meetmete täielikku kohaldamist liikmesriikide poolt, st vähemalt viis aastat pärast direktiivi ülevõtmist liikmesriikide õigusesse.

6.3. Selgitavad dokumendid

Kavandatavas direktiivis on sätestatud konkreetsed meetmed, kuidas ühtlustada liikmesriikide materiaal- ja menetlusõigusnorme, mis käsitlevad liikmesriikide ja Euroopa Liidu konkurentsioiguse sätete rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagisid. Kavandatavast direktiivist tuleneb mitu juriidilist kohustust. Seepärast eeldab direktiivi ülevõtmine konkreetsete ja suunatud muudatuste tegemist liikmesriikide asjaomastesse normidesse. Selleks et komisjon saaks kontrollida nõuetekohast rakendamist, ei piisa seega sellest, et liikmesriigid edastavad rakendussätete teksti, kuna vajalikuks võib osutuda hinnata liikmesriigi õigusaktidest tulenevat korda üldiselt. Neil põhjustel peaksid liikmesriigid komisjonile edastama ka selgitavad dokumendid, millest nähtub, milliste liikmesriigi olemasolevate või uute sätetega rakendatakse kavandatavas direktiivis sätestatud üksikuid meetmeid.

6.4. Euroopa Majanduspiirkond

Kavandatav direktiiv seondub aluslepingu artiklite 101 ja 102 tõhusa jõustamisega, optimeerides kõnealuste sätete täitmise tagamiseks kasutatavate avalik-õiguslike ja eraõiguslike meetmete vastastikust mõju ning parandades tingimusi, mille alusel konkurentsioiguse rikkumise tõttu kahju kannatanud isikud saavad esitada kahjunõudeid. Kavandatav direktiiv aitab kaasa siseturu nõuetekohasele toimimisele, kuna loob võrdsemad tingimused nii konkurentsieeskirju rikkuvatele ettevõtjatele, kui ka sellise ebaseadusliku tegevuse tõttu kannatanutele. Nende konkurentsi ja siseturu valdkonna (mis kuuluvad EMP õigusnormide hulka) eesmärkide tõttu mõjutab ettepanek Euroopa Majanduspiirkonda.

Ettepanek:

EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU DIREKTIIV

teatavate eeskirjade kohta, millega reguleeritakse liikmesriikide õiguse kohaseid kahju hüvitamise hagisid liikmesriikide ja Euroopa Liidu konkurentsioiguse rikkumise korral

(EMPs kohaldatav tekst)

EUROOPA PARLAMENT JA EUROOPA LIIDU NÕUKOGU,

võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingut, eriti selle artikleid 103 ja 114,

võttes arvesse Euroopa Komisjoni ettepanekut⁵⁰,

olles edastanud seadusandliku akti eelnõu liikmesriikide parlamentidele,

võttes arvesse Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamust⁵¹,

toimides seadusandliku tavamenetluse kohaselt

ning arvestades järgmist:

- (1) Euroopa Liidu toimimise lepingu (edaspidi „alusleping”) artiklid 101 ja 102 kuuluvad avaliku poliitika valdkonda ja neid tuleb kohaldada tõhusalt kõikjal liidus, et tagada moonutamata konkurents siseturul.
- (2) Kõnealuste aluslepingu sätete täitmist tagab avalik-õiguslike meetmete kaudu komisjon, kes kasutab selleks volitusi, mis talle on antud nõukogu 16. detsembri 2002. aasta määrusega (EÜ) nr 1/2003 asutamislepingu artiklites 81 ja 82 sätestatud konkurentsieeskirjade rakendamise kohta⁵² (edaspidi „määrus (EÜ) nr 1/2003”). Nimetatud sätteid rakendavad avalik-õiguslike meetmete kaudu ka liikmesriikide konkurentsiasutused, kes võivad teha määruse (EÜ) nr 1/2003 artiklis 5 loetletud otsuseid.
- (3) Aluslepingu artiklid 101 ja 102 mõjutavad otseselt isikutevahelisi suhteid ning loovad asjaomastele isikutele õigusi ja kohustusi, mida liikmesriikide kohtud peavad kaitsma. Seega on liikmesriikide kohtutel võrdselt oluline roll konkurentsieeskirjade kohaldamisel (konkurentsioiguse täitmise tagamine eraõiguslike meetmete kaudu). Eraisikute vahelistes vaidlustes otsuste tegemisel kaitsevad kõnealused kohtud liidu

⁵⁰ ELT C [...], [...], lk [...].

⁵¹ ELT C [...], [...], lk [...].

⁵² EÜT L 1, 4.1.2003, lk 1. Alates 1. detsembrist 2009 on ELi lepingu artiklid 81 ja 82 nimetatud vastavalt ümber ELi toimimise lepingu artikliteks 101 ja 102. Nimetatud artiklipaarid on sisult identsed.

õiguse kohaseid subjektiivseid õigusi, määrares näiteks rikkumiste tõttu kannatanud isikutele kahjutasu. Aluslepingu artiklite 101 ja 102 ning eelkõige neis sätestatud piirangute tõhususe tagamiseks on vajalik, et igaühel, nii isikul, sealhulgas tarbijal ja ettevõtjal, kui ka avaliku sektori asutusel peab olema võimalus liikmesriigi kohtus nõuda nimetatud sätete rikkumisest tekkinud kahju hüvitamist. Kõnealust liidu õigust kahju hüvitamisele kohaldatakse ka artiklite 101 ja 102 rikkumiste suhtes, mida on toime pannud riigi osalusega ettevõtjad või ettevõtjad, millele liikmesriigid on aluslepingu artikli 106 kohaselt andnud eri- või ainuõigused.

- (4) Liidu õiguse kohane õigus konkurentsieeskirjade rikkumise korral kahju hüvitamisele eeldab kõikidelt liikmesriikidelt selliste menetluseeskirjade olemasolu, millega tagatakse kõnealuse õiguse tõhus rakendamine. Vajadus tõhusate õiguskaitsevahendite järele tuleneb ka õigusest tulemuslikule õiguskaitsele, nagu on sätestatud Euroopa Liidu põhiõiguste harta⁵³ artikli 47 esimeses lõigus ja Euroopa Liidu lepingu artikli 19 lõike 1 teises lõigus.
- (5) Et tagada konkurentsioiguse tõhusa täitmise tagamine avalik- ja eraõiguslike meetmete kaudu, on vaja reguleerida nimetatud kahe rakendamisviisi koordineeritust, näiteks konkurentsiasutuste valduses olevatele dokumentidele juurdepääsu korda. Sellise liidu tasandi koordineerimisega välditakse ühtlasi kohaldatavate eeskirjade lahknevust, mis võiks ohustada siseturu nõuetekohast toimimist.
- (6) Aluslepingu artikli 26 lõike 2 kohaselt hõlmab siseturg sisepiirideta ala, mille ulatuses tagatakse kaupade, isikute, teenuste ja kapitali vaba liikumine. Liikmesriikide või liidu konkurentsieeskirjade rikkumisega tekkinud kahju hüvitamise hagsid käsitlevad eeskirjad erinevad liikmesriigiti märkimisväärselt. Kõnealused erinevused toovad kaasa ebakindluse tingimuste suhtes, mille alusel kahju kannatanud isikud saavad teostada aluslepingust tulenevat õigust kahju hüvitamisele, ja mõjutavad nimetatud õiguse efektiivsust. Kuna kahju kannatanud isikud pöörduvad kahjude hüvitamiseks sageli oma asukohaliikmesriigi kohtu poole, tekitavad liikmesriikide erinevad eeskirjad ebavõrdsed tingimused kahjude hüvitamise hagide esitamisel ja võivad mõjutada konkurentsi turgudel, kus tegutsevad nii kõnealused kannatanud isikud kui ka rikkumise toime pannud ettevõtjad.
- (7) Selliste ettevõtjate suhtes, kes on asutatud ühes, kuid tegutsevad teises liikmesriigis, kohaldatakse menetluseeskirju, mis mõjutavad märkimisväärselt seda, millises ulatuses võib neid konkurentsioiguse rikkumise eest vastutusele võtta. Liidu hüvitamisõiguse ebaühtlane rakendamine võib kaasa tuua konkurentsieelse teatavate, aluslepingu artikleid 101 või 102 rikkunud ettevõtjate jaoks ning takistada asutamise- ja kaupade tarnimise või teenuste osutamise õiguse teostamist liikmesriikides, kus õigust kahju hüvitamisele rakendatakse tõhusamalt. Seega võivad erinevused liikmesriikides kohaldatavate vastutuse kordades avaldada negatiivset mõju nii siseturu konkurentsile kui ka turu nõuetekohasele toimimisele.
- (8) Seepärast on vaja tagada võrdsemad võimalused siseturul tegutsevatele ettevõtjatele ja täiustada tingimusi, mille alusel tarbijad saavad oma siseturust lähtuvaid õigusi teostada. Seega on ühtlasi asjakohane suurendada õiguskindlust ja vähendada erinevusi liikmesriikide eeskirjades, milles käsitletakse Euroopa konkurentsioiguse ja

⁵³ ELT C 326, 26.10.2012, lk 391.

paralleelse rakendamise korral liikmesriigi konkurentsioiguse rikkumisest tuleneva kahju hüvitamise hagisid. Kõnealuste eeskirjade ühtlustamine aitab samuti ära hoida suuremate erinevuste teket liikmesriikide eeskirjades, milles käsitletakse konkurentsieskirjade rikkumisest tulenevaid kahju hüvitamise hagisid.

- (9) Määruse (EÜ) nr 1/2003 artikli 3 lõikes 1 on sätestatud, et „kui liikmesriikide konkurentsiasutused või siseriiklikud kohtud kohaldavad siseriiklikku konkurentsioigust asutamislepingu artikli [101] lõikes 1 sätestatud kokkulepete, ettevõtjate ühenduste otsuste ja kooskõlastatud tegevuse suhtes, mis võivad mõjutada liikmesriikidevahelist kaubandust selle sätte tähenduses, peavad nad selliste kokkulepete, otsuste ja niisuguse kooskõlastatud tegevuse suhtes kohaldama ka asutamislepingu artiklit [101]. Kui liikmesriikide konkurentsiasutused või siseriiklikud kohtud kohaldavad siseriiklikku konkurentsioigust asutamislepingu artikli [102] alusel keelatud kuritarvitamise suhtes, peavad nad kohaldama ka asutamislepingu artiklit [102].” Siseturu nõuetekohase toimimise huvides ning ettevõtjatele ja tarbijatele suurema õiguskindluse ja võrdsemate võimaluste tagamiseks on asjakohane laiendada käesoleva direktiivi reguleerimisala liikmesriigi konkurentsioiguse rikkumisega seotud kahju hüvitamise hagidele, kui nimetatud õigust määruse (EÜ) nr 1/2003 artikli 3 lõike 1 kohaselt kohaldatakse. Vastasel juhul võib erinevate tsiviilvastutust käsitlevate eeskirjade kohaldamine aluslepingu artiklite 101 ja 102 rikkumise ning sama asja suhtes paralleelselt liidu konkurentsioigusega kohaldatava liikmesriigi konkurentsioiguse eeskirjade rikkumise suhtes mõjutada negatiivselt nõude esitajate positsiooni samas asjas ja nende nõuete ulatust ning takistada siseturu nõuetekohast toimimist.
- (10) Kui puuduvad asjakohased liidu õigusaktid, reguleeritakse kahju hüvitamise hagisid liikmesriikide eeskirjade ja menetlustega. Kõik siseriiklikud eeskirjad, millega reguleeritakse aluslepingu artikli 101 või 102 rikkumisest tekkinud kahju hüvitamise õiguse kasutamist, sealhulgas küsimustes, mida käesolevas direktiivis ei käsitleta, nagu kahju ja rikkumise vaheline põhjuslik seos, peavad olema kooskõlas tõhususe ja võrdväärsuse põhimõtetega. See tähendab, et need ei tohi olla sõnastatud või neid ei tohi kohaldada viisil, mis muudab aluslepinguga tagatud kahju hüvitamise õiguse kasutamise liiga keeruliseks või praktiliselt võimatuks, samuti ei tohi need olla sõnastatud või neid ei tohi kohaldada ebasoodsamalt kui sarnaste siseriiklike hagide suhtes kohaldatavaid sätteid.
- (11) Käesoleva direktiiviga kinnitatakse taas *acquis'* seda osa, milles käsitletakse liidu õigusest tulenevat õigust kahju hüvitamisele liidu konkurentsioiguse rikkumisega tekitatud kahju korral, eelkõige kaebeõiguse ja kahju määratluse osas, nagu seda on väljendatud Euroopa Liidu Kohtu kohtupraktikas, piiramata *acquis'* edasiarendamist. Iga rikkumise tagajärjel kahju kannatanud isik saab nõuda kahju hüvitamist otsese varalise kahju (*damnum emergens*), saamata jäänud tulu (*lucrum cessans*) ning kahju tekkimise ja hüvitise maksmise vahelisel ajavahemikul tasutud intressi eest. Selline õigus on füüsilistel ja juriidilistel isikutel – nii tarbijatel, ettevõtjatel kui ka ametiasutustel – olenemata sellest, kas nad on rikkumise toime pannud ettevõtjaga otseses lepingulises suhtes, ning sellest, kas konkurentsiasutus on rikkumise eelnevalt tuvastanud või mitte. Käesoleva direktiiviga ei tohiks liikmesriikidelt nõuda kollektiivsete õiguskaitsevahendite kasutuselevõttu aluslepingu artiklite 101 ja 102 rakendamiseks.

- (12) Liikmesriigi või liidu konkurentsieeskirjade rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagi nõuavad tavaliselt keerulist faktilist ja majanduslikku analüüsi. Kahju hüvitamise nõude tõendamiseks vajalikud tõendid on tihti ainuüksi vastaspoole või kolmandate isikute valduses ega ole nõude esitajale piisavalt teada ega kättesaadavad. Sellistes tingimustes võivad nõude esitajate suhtes kehtestatud ranged õigusnõuded, mille kohaselt nad peavad hagi alguses esitama kõik nende hagi käsitlevad üksikasjad ja üksikasjalikult täpsustatud tõendid, põhjendamatult takistada aluslepinguga tagatud kahju hüvitamise õiguse tõhusat kasutamist.
- (13) Tõendid on oluline element liikmesriigi või liidu konkurentsioiguse rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagide esitamisel. Kuna konkurentsieeskirjade rikkumist käsitlevaid kohtuvaidlusi iseloomustab ebavõrdsus andmete valdamisel, on asjakohane tagada, et kahju kannatanud isikutele antakse õigus nende nõude jaoks oluliste tõenditega tutvumiseks, ilma et nad peaksid üksikuid tõendeid täpsustama. Selleks et tagada kahju hüvitamise hagides pooltele võrdsed võimalused, peaks ka kostjatel olema võimalik nimetatud vahendeid kasutada, et nad saaksid nõuda tõendite avaldamist kannatanud isikutelt. Liikmesriikide kohtud võivad nõuda tõendite avaldamist ka kolmandatelt isikutelt. Kui liikmesriigi kohus soovib nõuda tõendite avaldamist komisjonilt, tuleb teabenõuete suhtes kohaldada Euroopa Liidu ja liikmesriikide vahelise lojaalse koostöö põhimõtet (Euroopa Liidu lepingu artikli 4 lõige 3 ja määruse (EÜ) nr 1/2003 artikli 15 lõige 1).
- (14) Oluliste tõendite avaldamine peaks toimuma kohtu otsusel ja tema range kontrolli all, eelkõige seoses avaldamismeetme vajalikkuse ja proportsionaalsusega. Proportsionaalsuse nõudest tuleneb, et avaldamisnõuet saab esitada üksnes siis, kui kannatanud isik on talle mõistlikult kättesaadavate faktide alusel usutavalt tõestanud, et kostja on talle tekitanud kahju. Avaldamisnõudes tuleks viidata nii täpsetele ja kitsastele tõendite kategooriatele, kui on võimalik mõistlikult kättesaadavate faktide alusel.
- (15) Proportsionaalsuse nõuet tuleks hoolikalt hinnata ka siis, kui avaldamisega kaasneb oht lammutada konkurentsiasutuse uurimisstrateegia, paljastades, millised dokumendid kuuluvad toimiku juurde või avaldavad negatiivset mõju ettevõtjate ja konkurentsiasutuse vahelise koostöö viisile. Avaldamisnõuet ei tuleks seega pidada proportsionaalseks, kui see hõlmab konkurentsiasutuse teatava juhtumiga seotud toimikus sisalduvate dokumentide üldist avaldamist või selliste dokumentide avaldamist, mida üks pool on teatava kohtuasjaga seoses esitanud. Nimetatud ulatuslikud avaldamisnõuded ei ole kooskõlas ka avaldamist nõudva poole kohustusega täpsustada tõendite kategooriaid nii selgelt ja üksikasjalikult kui võimalik.
- (16) Kui kohus palub teise liikmesriigi pädeval kohtul koguda tõendeid või taotleb võimalust koguda tõendeid vahetult teises liikmesriigis, kohaldatakse nõukogu 28. mai 2001. aasta määrust (EÜ) nr 1206/2001 liikmesriikide kohtute vahelise koostöö kohta tõendite kogumisel tsiviil- ja kaubandusajades⁵⁴.
- (17) Kuna kahju hüvitamise hagide raames peaksid ärisaladusi või muud konfidentsiaalset teavet sisaldavad olulised tõendid olema põhimõtteliselt kättesaadavad, tuleb

⁵⁴

EÜT L 174, 27.6.2001, lk 1.

kõnealust konfidentsiaalset teavet asjakohaselt kaitsta. Liikmesriikide kohtute käsutuses peaksid seega olema sobivad meetmed, et kaitsta konfidentsiaalset teavet menetluste käigus. Sellised meetmed võivad hõlmata kinniste istungite võimalust, tõenditega tutvuda võivate isikute arvu piiramist ning suuniseid ekspertidele koostada teabest kokkuvõtteid üldistatud või muul mittekonfidentsiaalsel kujul. Ärisaladuse ja muu konfidentsiaalse teabe kaitse meetmed ei tohiks tegelikkuses takistada kahju hüvitamise õiguse kasutamist.

- (18) Aluslepingu artiklite 101 ja 102 tõhusaks ja ühtseks kohaldamiseks komisjoni ja liikmesriikide konkurentsiasutuste poolt on vaja tervet liitu hõlmavat ühtset lähenemisviisi, mis reguleeriks tõendite avaldamise eeskirjade ja nimetatud artiklite konkurentsiasutuse poolse rakendamise vastastikust mõju. Tõendite avaldamine ei tohiks põhjendamatult kahjustada konkurentsiasutuse poolt rakendatava konkurentsioiguse tõhusust. Piirangud tõendite avaldamisele ei tohiks takistada konkurentsiasutustel avaldada oma otsuseid kooskõlas kehtivate liidu või liikmesriigi eeskirjadega.
- (19) Leebusprogrammid ja kokkuleppemenetlused on liidu konkurentsioiguse täitmise tagamisel avalik-õiguslike meetmete kaudu olulisteks vahenditeks, kuna need aitavad kaasa kõige raskemate konkurentsioiguse rikkumiste tuvastamisele, tõhusale süüdistuste esitamisele ja karistuste määramisele. Ettevõtjad võivad hoiduda antud kontekstis koostöö tegemisest, kui nende poolt üksnes koostööeesmärgil koostatud dokumentide avaldamine paneb neile tsiviilvastutuse halvematel tingimustel kui kaasrikkujatele, kes ei tee konkurentsiasutusega koostööd. Et tagada ettevõtjate valmisolek esitada vabatahtlikke avaldusi, millega nad tunnistavad leebusprogrammi või kokkuleppemenetluse raames konkurentsiasutusele enda osalemist liidu või liikmesriigi konkurentsioiguse rikkumises, ei tuleks selliseid avaldusi tõenditena avaldada.
- (20) Lisaks ei tuleks avaldada mingeid meetmeid, mis põhjendamatult takistaksid konkurentsiasutuse poolt läbiviidavat käimasolevat uurimist liidu või liikmesriigi konkurentsioiguse rikkumise juhtumisel. Teave, mille valmistas ette konkurentsiasutus liikmesriigi või liidu konkurentsioiguse rakendamise menetluse käigus (näiteks vastuväited) või kõnealuse menetluse osaline (näiteks vastused konkurentsiasutuse esitatud teabenõuetele), peaks olema kahju hüvitamise hagide raames avaldatav üksnes pärast seda, kui konkurentsiasutus on teinud kindlaks liikmesriigi või liidu konkurentsieeskirjade rikkumise või on menetluse lõpetanud.
- (21) Lisaks põhjendustes 19 ja 20 osutatud tõenditele peaks liikmesriigi kohtul olema võimalik taotleda kahju hüvitamise hagi raames selliste tõendite avaldamist, mis on olemas konkurentsiasutuse menetlusest sõltumata (olemasolev teave).
- (22) Iga füüsiline või juriidiline isik, kes saab tõendid konkurentsiasutuse toimikuga tutvumise käigus, rakendades oma konkurentsiasutuse uurimisega seotud kaitseõigust, võib kasutada kõnealuseid tõendeid kahju hüvitamise hagi, mille osaline ta on. Nimetatud kasutus peaks olema lubatud ka tema õigused ja kohustused ülevõtnud füüsilisele või juriidilisele isikule, sealhulgas tema nõude saamise kaudu. Kui tõendid sai juriidiline isik, kes kuulub aluslepingu artiklite 101 ja 102 kohaldamisel ühe ettevõtjana käsitatavasse kontserni, on nimetatud tõendite kasutamine lubatud ka samasse ettevõtjasse kuuluvatele muudele õigussubjektidele.

- (23) Eelmises põhjenduses osutatud kasutamine ei tohiks siiski põhjendamatult kahjustada konkurentsiasutuse poolt rakendatava konkurentsioiguse tõhusust. Põhjendustes 19 ja 20 osutatud avaldamise piiranguid tuleks seega kohaldada ka selliste tõendite kasutamise suhtes, mis on saadud üksnes konkurentsiasutuse toimikuga tutvumise käigus. Lisaks ei tohiks konkurentsiasutuselt kaitseõiguse kasutamise käigus saadud tõendid muutuda kauplemisobjektiks. Seepärast tuleks selliste tõendite kasutamise võimalus, mis saadi üksnes konkurentsiasutuse toimikuga tutvumise käigus, anda ainult füüsilisele või juriidilisele isikule, kes kasutas oma kaitseõigust, ja tema õigusjärglastele, nagu on osutatud eelmises põhjenduses. Kõnealuse piiranguga ei takistata siiski liikmesriigi kohtul taotlemast nimetatud tõendite avaldamist käesolevas direktiivis sätestatud tingimustel.
- (24) Kahju hüvitamise nõude esitamine või uurimise algatamine konkurentsiasutuse poolt sisaldab endas ohtu, et asjaomased ettevõtjad võivad hävitada või varjata tõendeid, mida kahju kannatanud isik saaks kasutada kahjunõude tõendamisel. Kohtud peaksid saama kehtestada piisavalt rangeid hoiatavaid sanktsioone, et vältida oluliste tõendite hävitamist ning tagada avaldamist nõudvate kohtukorralduste täitmine. Menetlusosaliste puhul võivad kahju hüvitamise menetluses tehtavad negatiivsed tagajärjed olla eriti tõhusateks karistusteks, mis aitavad vältida asja venimist. Konfidentsiaalse teabe kaitse kohustuse täitmatajätmise ja avaldatud teabe kuritarvitamise eest tuleks samuti ette näha karistused. Samuti tuleks ette näha karistused, kui kahju hüvitamise hagides kuritarvitatakse teavet, mis on saadud oma kaitseõigust kasutades konkurentsiasutuse toimikuga tutvumise käigus ja mis on seotud kõnealuse konkurentsiasutuse uurimistega.
- (25) Määruse (EÜ) nr 1/2003 artikli 16 lõikes 1 on sätestatud, et kui siseriiklikud kohtud teevad aluslepingu artikli 101 või 102 alusel otsuseid kokkulepete, otsuste või tegevuse kohta, mille kohta on juba olemas komisjoni otsus, ei tohi nende otsused olla vastuolus komisjoni otsusega. Et parandada õiguskindlust, vältida kooskõlastamatust aluslepingu nimetatud sätete kohaldamisel, suurendada kahju hüvitamise hagide tulemuslikkust ja menetlustõhusust ning edendada siseturu toimimist ettevõtjate ja tarbijate jaoks, ei tohiks olla võimalik seada sama rikkumisega seotud kahju hüvitamise hagides kahtluse alla ka liikmesriigi konkurentsiasutuse või asja läbi vaatava kohtu lõppotsuses tuvastatud aluslepingu artikli 101 või 102 rikkumisi olenemata sellest, kas hagi esitatakse asutuse või asja läbi vaatava kohtu asukohaks olevas liikmesriigis või mitte. Sama peaks kehtima ka sellise otsuse puhul, milles on jõutud järeldusele, et liikmesriigi konkurentsioiguse sätteid rikutakse juhul, kui sama asja suhtes kohaldatakse samaaegselt nii liikmesriigi kui ka liidu konkurentsioigust. Liikmesriikide konkurentsiasutuste ja asju läbi vaatavate kohtute konkurentsieeskirjade rikkumisi tuvastavate otsuste sellist mõju tuleks kohaldada otsuse resolutiivosa ja toetavate põhjenduste suhtes. See ei piira aluslepingu artiklist 267 tulenevaid liikmesriikide kohtute õigusi ja kohustusi.
- (26) Aegumistähtaegade kulgemise algust, kestust, peatamist või katkestamist käsitlevad siseriiklikud eeskirjad ei tohiks kahju hüvitamise hagide esitamist põhjendamatult takistada. Eriti oluline on see hagide puhul, mis põhinevad konkurentsiasutuse või asja läbi vaatava kohtu poolt tuvastatud rikkumistel. Seepärast peab kahju kannatanud isikutel olema võimalus esitada ka pärast konkurentsiasutuse menetlust kahju hüvitamise hagi, et rakendada liikmesriigi ja liidu konkurentsioigust.

- (27) Kui mitu ettevõtjat rikub ühiselt konkurentsieeskirju (näiteks kartelli puhul), on asjakohane ette näha, et kõnealused ühiselt rikkumise toime pannud ettevõtjad vastutavad solidaarselt rikkumisest tuleneva kogu kahju eest. Ühiselt rikkumise toime pannud ettevõtjatel peaks olema õigus saada üksteiselt hüvitist, kui üks rikkumise toime pannud ettevõtjatest maksis rohkem, kui oli tema osa. See osa, mis vastab konkreetse rikkumise toime pannud ettevõtja suhtelisele vastutusele, ja asjaomased kriteeriumid, nagu käive, turuosa või roll kartellis, määratakse kindlaks kehtivate liikmesriigi õigusaktide alusel, järgides samas tõhususe ja võrdväärsuse põhimõtteid.
- (28) Ettevõtjatel, kes teevad leebusprogrammi raames konkurentsiasutusega koostööd, on peamine roll salajaste kartellikokkulepete tuvastamisel ja nimetatud rikkumiste lõpetamisel ning nad leevendavad seega sageli kahju, mida oleks võinud põhjustada rikkumise jätkumine. Seepärast on asjakohane ette näha, et ettevõtjaid, keda konkurentsiasutus on leebusprogrammi raames trahvidest vabastanud, kaitstakse põhjendamatute kahjunõuete eest, pidades silmas, et rikkumise tuvastanud konkurentsiasutuse otsus võib muutuda trahvidest vabastatud ettevõtja jaoks lõplikuks varem kui nende ettevõtjate jaoks, keda trahvidest ei vabastatud. Seega on asjakohane, et trahvidest vabastatud ettevõtja vabastatakse põhimõtteliselt rikkumisest tulenevat kogu kahju hõlmavast solidaarsest vastutusest ja tema osa hüvitisest ei ületa tema enda otsestele või kaudsetele klientidele või, kokkuostva kartelli puhul, tema otsestele või kaudsetele tarnijatele tekitatud kahju suurust. Kui kartell on tekitanud kahju muudele isikutele kui rikkumise toime pannud ettevõtjate kliendid/tarnijad, ei tohiks trahvidest vabastatud ettevõtja osa hüvitisest ületada tema suhtelist vastutust kartelli tekitatud kahju eest. Nimetatud osa tuleks kindlaks määrata samade eeskirjade kohaselt, millega määratakse kindlaks rikkumise toime pannud ettevõtjate osa hüvitisest (põhjendus 27 eespool). Trahvidest vabastatud ettevõtja peaks kandma täit vastutust selliste kannatanud isikute ees, kes ei ole tema otsesed ega kaudsed ostjad või tarnijad, ainult juhul, kui neil ei ole võimalik saada täielikku hüvitist teistelt rikkumise toime pannud ettevõtjalt.
- (29) Tarbijatel ja ettevõtjatel, kes on kannatanud kahju liikmesriigi või liidu konkurentsioiguse rikkumise tõttu, on õigus kahju hüvitamisele otsese varalise kahju ja saamata jäänud tulu eest. Otsene varaline kahju võib tuleneda erinevusest tegelikult makstud hinna ning selle hinna vahel, mis oleks makstud ilma rikkumiseta. Kui kahju kannatanud isik on tema poolt kantud otsest varalist kahju vähendanud, suunates selle täielikult või osaliselt edasi oma ostjatele, ei kujuta selliselt edasisuunatud kahju endast enam kahju, mille peab selle edasisuunanud isikule hüvitama. Seetõttu on põhimõtteliselt asjakohane lubada rikkumise toime pannud ettevõtjal kasutada otsese varalise kahju edasisuunamist kahju hüvitamise nõude vastase kaitseargumendina. On asjakohane ette näha, et kui rikkumise toime pannud ettevõtja kasutab kaitseargumendina edasisuunamist, peab ta tõendama ülemäärase ostuhinna edasisuunamise olemasolu ja ulatust.
- (30) Olukorras, kus ülemäärane ostuhind suunati edasi isikutele, kes ei saa seaduse alusel hüvitamist taotleda, ei ole asjakohane lubada rikkumise toime pannud ettevõtjal kasutada edasisuunamist kaitseargumendina, kuna see vabastaks ta tema poolt tekitatud kahju hõlmavast vastutusest. Kui teatavas kohtuasjas kasutatakse kaitseargumendina edasisuunamist, peaks hagi saanud kohus hindama, kas isikutel, kellele ülemäärane ostuhind väidetavalt edasi suunati, on võimalus seaduse alusel hüvitamist nõuda. Kuigi kaudsetel ostjatel on õigus nõuda kahju hüvitamist, võivad kooskõlas liidu õiguse põhimõtetega kohaldatavad põhjuslikku seost käsitlevad

liikmesriigi eeskirjad (sealhulgas põhjuse etteaimatavus ja kaugus) tähendada seda, et teatavatel isikutel (näiteks tarneahela sellisel tasandil, mis ei ole rikkumisega lähedalt seotud) ei ole konkreetsel juhtumil võimalik seaduse alusel hüvitamist nõuda. Kohus annab edasisuunamist hõlmavale kaitseargumendile hinnangu üksnes pärast seda, kui ta on leidnud, et isik, kellele ülemäärane ostuhind väidetavalt edasi suunati, saab seaduse alusel hüvitamist nõuda.

- (31) Tarbijad või ettevõtjad, kellele otsene varaline kahju on edasi suunatud, on kandnud kahju, mis tuleneb liikmesriigi või liidu konkurentsioiguse rikkumisest. Rikkumise toime pannud ettevõtja peaks sellise kahju hüvitama, kuid tarbijatel või ettevõtjatel, kes ise ei ostanud rikkumise toime pannud ettevõtjalt midagi, võib olla eriti raske nimetatud kahju ulatust tõendada. Seepärast on asjakohane ette näha, et kui kahju hüvitamise nõude olemasolu või määratava hüvitise suurus sõltub sellest, kas või millises ulatuses on rikkumise toime pannud ettevõtja otsese kliendi poolt makstud ülemäärane ostuhind edasi suunatud kaudsele ostjale, loetakse, et viimane on tõendanud, et kõnealuse otsese kliendi poolt makstud ülemäärane ostuhind on edasi suunatud tema tasandile, kui ta suudab tõendada, et selline edasisuunamine on *prima facie* aset leidnud. Lisaks on asjakohane kindlaks määrata, millistel tingimustel tuleb kaudne ostja lugeda sellised *prima facie* tõendid esitanuks. Edasisuunatud summa suuruse kindlakstegemisel peaks liikmesriigi kohtul olema volitus hinnata, milline osa ülemäärasest ostuhinnast on kohtus menetletavas asjas edasi suunatud kaudsete ostjate tasandile. Rikkumise toime pannud ettevõtjal peaks olema lubatud esitada tõendeid, mis näitavad, et tegelikku varalist kahju ei suunatud edasi või suunati see edasi vaid osaliselt.
- (32) Konkurentsioiguse rikkumised hõlmavad sageli tingimusi ja hinda, mille alusel kaupu või teenuseid müüakse ja mis toovad rikkumise toime pannud ettevõtjate klientidele kaasa ülemäärase ostuhinna või muu kahju. Rikkumine võib hõlmata ka rikkumise toime pannud ettevõtjale tehtud tarneid (nt ostjate kartelli puhul). Vastavalt tuleks kohaldada käesoleva direktiivi eeskirju ja eelkõige edasisuunamist käsitlevaid eeskirju.
- (33) Kahju hüvitamise hagnosisid saavad esitada nii rikkumise toime pannud ettevõtjalt kaupu või teenuseid ostanud kahju kannatanud isikud kui ka tarneahelas allpool olevad ostjad. Omavahel seotud menetlustes tehtavate otsuste vahelise ühtsuse huvides ja selleks, et vältida olukorda, kus liikmesriigi või liidu konkurentsioiguse rikkumisega seotud kahju ei hüvitata täielikult või rikkumise toime pannud ettevõtjalt nõutakse sellise kahju hüvitamist, mida tegelikult ei ole kantud, peaksid liikmesriikide kohtud võtma liidu ja liikmesriikide õigusega lubatud piires nõuetekohaselt arvesse kõiki seonduvaid hagnosisid ja nende suhtes tehtud otsuseid, eelkõige juhul, kui kohus leiab, et edasisuunamine on tõendamist leidnud. See ei tohiks piirata kõnealustes kohtumenetlustes mitte osalenud isikute põhiõigusi, nagu kaitseõigust ning õigust tõhusale õiguskaitsevahendile ja õiglasele kohtulikule arutamisele. Selliseid eri liikmesriikide kohtutes pooleliolevaid menetlusi võib pidada omavahel seotuteks määruse (EL) nr 1215/2012 artikli 30 tähenduses. Kõnealuse sätte kohaselt võivad kõik liikmesriikide kohtud peale kohtu, kuhu pöörduti esimesena, oma menetluse peatada ja teatavatel tingimustel pädevusest loobuda.
- (34) Kahju kannatanud isik, kes on tõendanud, et ta on kandnud konkurentsioiguse rikkumise tõttu kahju, peab kahjuhüvitise saamiseks tõendama ka kantud kahju ulatust. Konkurentsieeskirjade rikkumisega seotud kahju suuruse kindlakstegemine on väga

faktirohke protsess ja selleks võib olla vajalik kohaldada keerulisi majandusmudeleid. Nimetatud protsess on sageli väga kulukas, mistõttu kahju kannatanud isikutel on raske koguda vajalikke andmeid oma nõuete tõendamiseks. Seega võib konkurentsieeskirjade rikkumisega seotud kahju suuruse kindlakstegemine luua olulise tõkke, mis takistab kannatanud isikutel kantud kahju eest hüvitist saamast.

- (35) Et leevendada ebavõrdsust andmete valdamisel ja teatavaid konkurentsieeskirjade rikkumisega seotud kahju suuruse kindlakstegemisega seonduvaid raskusi ning tagada kahju hüvitamise nõuete tõhusus, on asjakohane eeldada, et kartellikokkuleppe korral tekitab rikkumine kahju, eelkõige hinnaefekti kaudu. Juhtumi üksikasjadest olenevalt tähendab see, et kartell põhjustas hinnatõusu või takistas hindade langetamist, mis oleks ilma rikkumiseta aset leidnud. Rikkumise toime pannud ettevõtjal peaks olema lubatud sellist eeldust ümber lükata. On asjakohane kasutada sellist ümberlükatavat eeldust üksnes kartellide puhul, võttes arvesse kartellide salajasust, mis suurendab nimetatud ebavõrdsust andmete valdamisel ja raskendab kannatanud isikul kahju tõendamiseks vajalike tõendite kogumist.
- (36) Kui puuduvad liidu õigusaktid konkurentsioiguse rikkumisest tuleneva kahju suuruse kindlakstegemise kohta, peavad liikmesriikide õigussüsteemid ja kohtud otsustama, milliseid nõudeid peab kannatanud isik kantud kahju summa tõendamisel täitma, kui täpselt tuleb kõnealust summat tõendada, milliseid meetodeid võib summa suuruse kindlakstegemisel kasutada ja millised on tagajärjed, kui sätestatud nõudeid ei täideta täiel määral. Nimetatud riiklikud nõuded ei tohiks siiski olla karmimad kui sarnaste siseriiklike hagide suhtes kohaldatavad nõuded (võrdväarsuse põhimõte), samuti ei tohiks need muuta liidu kahju hüvitamise õiguse kasutamist praktiliselt võimatuks või ülemäära keeruliseks (tõhususe põhimõte). Sellega seoses tuleks arvesse võtta võimalikku poolte vahelist ebavõrdsust andmete valdamisel ja asjaolu, et kahju suuruse kindlakstegemine eeldab asjaomase turu arengu hindamist sellest vaatenurgast, kui rikkumist ei oleks toimunud. Kõnealune hinnang hõlmab võrdlust olukorraga, mis on määratluse kohaselt hüpoteetiline ja mis ei saa kunagi olla täiesti täpne. Seepärast on asjakohane anda liikmesriikide kohtutele volitused hinnata konkurentsioiguse rikkumisest tuleneva kahju suurust.
- (37) Kahju kannatanud isikuid ja rikkumise toime pannud ettevõtjaid tuleks julgustada jõudma konkurentsioiguse rikkumisest tuleneva kahju hüvitamises kokkuleppele, kasutades vaidluste konsensusliku lahendamise mehhanisme, näiteks kohtuväliseid kokkuleppeid ning vahekohtu- ja vahendusmenetlusi. Võimaluse korral peaks selline vaidluste konsensuslik lahendamine hõlmama võimalikult paljusid kahju kannatanud isikuid ja rikkumise toime pannud ettevõtjaid. Käesolevas direktiivis sisalduvad vaidluste konsensuslikku lahendamist käsitlevad sätted on seega ette nähtud kõnealuste mehhanismide kasutamise lihtsustamiseks ja nende tõhustamiseks.
- (38) Kahju hüvitamise hagide esitamise aegumistähtjad võivad viia olukorrani, kus kahju kannatanud isikutel ja rikkumise toime pannud ettevõtjatel ei ole piisavalt aega makstava hüvitise osas kokkuleppele jõuda. Et pakkuda pooltele reaalselt võimalust lahendada vaidlus konsensuslikult, enne kui algatatakse menetlus liikmesriigi kohtus, tuleb hagi esitamise aegumistähtja kulgemine vaidluste konsensusliku lahendamise protsessi ajaks peatada.
- (39) Kui pooled otsustavad lahendada vaidluse konsensuslikult pärast seda, kui sama nõudega seotud kahju hüvitamise hagi on algatatud liikmesriigi kohtus, võib

asjaomane kohus menetluse vaidluse konsensusliku lahendamise protsessi ajaks peatada. Menetluse peatamist kaaludes peaks kohus võtma arvesse kiirmenetluse eeliseid.

- (40) Konsensuslike kokkulepete soodustamiseks ei tohiks rikkumise toime pannud ettevõtjat, kes maksab konsensusliku kokkuleppemenetluse raames hüvitist, seada kaasrikkujatega võrreldes halvemasse olukorda, kui ta oleks konsensuslikus kokkuleppes osalemata. Selline olukord võib tekkida, kui vaidluse konsensuslikul lahendamisel osalev rikkuja vastutab ka pärast konsensusliku kokkuleppe saavutamist solidaarselt rikkumisest tuleneva kahju eest. Vaidluse konsensuslikul lahendamisel osalev rikkuja ei peaks seega põhimõtteliselt osalema kõnealusel lahendamisel mitteosalenud kaasrikkujate poolse hüvitise maksmisel kahju kannatanud isikule, kellega kõnealune rikkumise toime pannud ettevõtja on eelnevalt kokkuleppe saavutanud. Selle reeglga kaasneb see, et vaidluse konsensuslikul lahendamisel osaleva rikkuja tekitatud kahju osa arvatakse maha kahju kannatanud isiku nõudest. Nimetatud osa tuleks kindlaks määrata samade eeskirjade kohaselt, millega määratakse kindlaks rikkumise toime pannud ettevõtjate osa hüvitisest (põhjendus 27 eespool). Ilma kõnealuse vähendamiseta mõjutaks kokkuleppemenetlus põhjendamatult selles mitteosalenud rikkujaid. Vaidluse konsensuslikul lahendamisel osalev kaasrikkuja peab siiski maksma hüvitist juhul, kui see on kahju kannatanud isiku jaoks ainus viis talle tekitatud kahju täielikuks hüvitamiseks.
- (41) Kui vaidluse konsensuslikul lahendamisel osalevatel kaasrikkujatel palutakse osaleda hüvitise maksmisel, mille seejärel maksavad vaidluse konsensuslikul lahendamisel mitteosalenud kaasrikkujad, peaks liikmesriigi kohus võtma arvesse konsensusliku kokkuleppemenetluse raames juba makstud hüvitist, pidades silmas, et mitte kõik kaasrikkujad ei ole rikkumise sisulise, ajalise ja geograafilise ulatusega tingimata võrdselt seotud.
- (42) Käesolevas direktiivis austatakse põhiõigusi ja järgitakse Euroopa Liidu põhiõiguste hartas tunnustatud põhimõtteid.
- (43) Liikmesriikide tasandi poliitikavalikute ja õigusnormide lahknevus liidu konkurentsieeskirjade rikkumisega tekkinud kahju hüvitamise hagidega seotud liidu õigusega kahju hüvitamisele ei võimalda tagada aluslepingu artiklite 101 ja 102 täielikku jõustamist ega siseturu nõuetekohast toimimist ettevõtjate ja tarbijate jaoks ning liikmesriigid ei suuda kõnealuseid eesmärgi piisavalt saavutada ning seetõttu on seda aluslepingu artiklite 101 ja 102 kohaldamisel nõutava tõhususe ja ühtsuse tõttu parem saavutada liidu tasandil. Euroopa Parlament ja nõukogu võtavad seepärast käesoleva direktiivi vastu kooskõlas Euroopa Liidu lepingu artiklis 5 sätestatud subsidiaarsuse põhimõttega. Nimetatud artiklis sätestatud proportsionaalsuse põhimõtte kohaselt ei lähe käesolev direktiiv kõnealuste eesmärkide saavutamiseks vajalikust kaugemale.
- (44) Kooskõlas liikmesriikide ja komisjoni 28. septembri 2011. aasta ühise poliitilise deklaratsiooniga selgitavate dokumentide kohta⁵⁵ kohustuvad liikmesriigid põhjendatud juhtudel lisama ülevõtmismeetmeid käsitlevale teatele ühe või mitu dokumenti, milles selgitatakse seost direktiivi osade ja ülevõtvate liikmesriikide

⁵⁵ ELT C 369, 17.12.2011, lk 14.

õigusaktide vastavate osade vahel. Käesoleva direktiivi puhul leiab seadusandja, et selliste dokumentide edastamine on põhjendatud,

ON VASTU VÕTNUD KÄESOLEVA DIREKTIIVI:

I PEATÜKK

REGULEERIMISALA JA MÕISTED

Artikkel 1

Direktiivi reguleerimisala

1. Käesolevas direktiivis on sätestatud teatavad põhimõtted, mis on vajalikud selle tagamiseks, et kõik aluslepingu artikli 101 või 102 või liikmesriigi konkurentsioiguse rikkumise tulemusena kahju kannatanud isikud saaksid tõhusalt kasutada oma õigust nimetatud kahju täielikule hüvitamisele. Direktiiviga on ette nähtud ka eeskirjad, millega soodustatakse moonutamata konkurentsi siseturul ja kõrvaldatakse selle nõuetekohase toimimise takistused, tagades kõikjal liidus võrdväärse kaitse kõigile, kes sellist kahju on kandnud.
2. Direktiivis on sätestatud eeskirjad, millega koordineeritakse konkurentsiasutuste poolset konkurentsieskirjade rakendamist ja kõnealuste eeskirjade rakendamist kahju hüvitamise hagi esitamisel liikmesriigi kohtule.

Artikkel 2

Õigus täielikule hüvitamisele

1. Igal liidu või liikmesriigi konkurentsioiguse rikkumise tõttu kahju kandnud isikul peab olema võimalus nõuda kõnealuse kahju täielikku hüvitamist.
2. Kahju täielik hüvitamine taastab olukorra, milles kahju kannatanud isikud oleksid olnud, kui rikkumist ei oleks toimunud. See hõlmab otsese varalise kahju, saamata jäänud tulu ning kahju tekkimise ja selle tegeliku hüvitamise vahelisel ajavahemikul kogunenud intressi hüvitamist.
3. Liikmesriigid tagavad, et kahju kannatanud isikud saavad tõhusalt esitada kahju hüvitamise nõudeid.

Artikkel 3

Tõhususe ja võrdväarsuse põhimõtted

Liikmesriigid tagavad, et kõiki kahju hüvitamise hagidega seotud riiklikke eeskirju ja menetlusi koostatakse ja kohaldatakse viisil, mis tagab, et kahju kannatanud isik saab tõhusalt kasutada õigust kahju täielikule hüvitamisele, mis on liidu õigusega ette nähtud konkurentsioiguse rikkumisest tuleneva kahju korral. Ükski aluslepingu artikli 101 või 102 rikkumisest tuleneva kahju hüvitamise hagidega seonduv liikmesriigi eeskiri või menetlus ei tohi olla kahju kannatanud isikute jaoks ebasoodsam kui eeskiri või menetlus, mida kohaldatakse sarnaste liikmesriigi hagide suhtes.

Artikkel 4

Mõisted

Käesolevas direktiivis kasutatakse järgmisi mõisteid:

1. „konkurentsioiguse rikkumine” – aluslepingu artikli 101 või 102 rikkumine või lõike 2 kohane liikmesriigi konkurentsioiguse rikkumine;
2. „liikmesriigi konkurentsioigus” – liikmesriigi õiguse sätted, mille põhieesmärk on sama nagu aluslepingu artiklitel 101 ja 102 ning mida kohaldatakse sama juhtumi suhtes paralleelselt liidu konkurentsioigusega vastavalt määruse (EÜ) nr 1/2003 artikli 3 lõikele 1;
3. „kahju hüvitamise hagi” – liikmesriigi õiguse kohane hagi, millega kahju kannatanud isik esitab liikmesriigi kohtule kahju hüvitamise nõude; see võib hõlmata ka hagisid, millega ühe või enama kahju kannatanud isiku nimel tegutsev isik esitab liikmesriigi kohtule kahju hüvitamise nõude, kui selline võimalus on liikmesriigi õigusega ette nähtud;
4. „kahju hüvitamise nõue” – konkurentsioiguse rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise nõue;
5. „kahju kannatanud isik” – isik, kellel on kahju hüvitamise nõue;
6. „liikmesriigi konkurentsiasutus” – asutus, mille liikmesriik on vastavalt määruse (EÜ) nr 1/2003 artiklile 35 määranud vastutama aluslepingu artiklite 101 ja 102 kohaldamise eest;
7. „konkurentsiasutus” – komisjon või liikmesriigi konkurentsiasutus;
8. „liikmesriigi kohus” või „kohus” – liikmesriigis asuv kohus aluslepingu artikli 267 tähenduses;
9. „asja läbi vaatav kohus” – liikmesriigi kohus, mis on pädev vaatama läbi liikmesriigi konkurentsiasutuse otsust ja võib sellega seoses ühtlasi olla pädev tuvastama aluslepingu artikli 101 või 102 rikkumist;

10. „otsus rikkumise kohta” – konkurentsiasutuse või asja läbi vaatava kohtu otsus, millega tuvastatakse konkurentsioiguse rikkumine;
11. „lõplik otsus rikkumise kohta” – konkurentsiasutuse või asja läbi vaatava kohtu otsus rikkumise kohta, mida ei saa enam läbi vaadata;
12. „kartell” – kahe või enama konkurendi vahel sõlmitud kokkulepe ja/või kooskõlastatud tegevus, mille eesmärgiks on koordineerida turul oma konkureerivat käitumist ja/või mõjutada asjakohaseid konkurentsiparameetreid sellise tegevuse kaudu nagu ostu- või müügihindade fikseerimine või kooskõlastamine või muude kauplemistingimuste kehtestamine, tootmis- või müügikvootide määramine või turgude jagamine, sealhulgas pakkumismahhinatsioonide kaudu, impordi või ekspordipiirangute seadmine ja/või konkurentsivastane tegevus teiste konkurentide suhtes;
13. „leebusprogramm” – programm, mille alusel salajases kartellis osaleja teeb teistest kartellis osalevatest ettevõtjatest sõltumatult koostööd konkurentsiasutuse uurimises, esitades vabatahtlikult teavet kartelli ning oma osa kohta selles, ja mille eest vabastatakse ta kartellile määratavast trahvist või vähendatakse sellise trahvi määra;
14. „ettevõtja leebusavaldus” – ettevõtja või tema nimel tehtud vabatahtlik suuline või kirjalik avaldus konkurentsiasutusele, milles kirjeldatakse ettevõtja teavet kartelli ja tema rolli kohta selles ning mis on koostatud spetsiaalselt asutusele esitamiseks eesmärgiga mitte saada trahve või vähendada nende määra aluslepingu artikli 101 või liikmesriigi õiguse vastava sätte kohaldamist käsitleva leebusprogrammi raames; see ei hõlma dokumente ega teavet, mis on olemas konkurentsiasutuse menetlusest sõltumata (olemasolev teave);
15. „nõusolek kokkuleppe sõlmimiseks” – ettevõtja või tema nimel tehtud vabatahtlik avaldus konkurentsiasutusele, milles kirjeldatakse ettevõtja tunnistust tema osalemisest aluslepingu artikli 101 või liikmesriigi õiguse vastava sätte rikkumises ja tema vastutusest nimetatud rikkumise eest ning mis on koostatud spetsiaalselt ametliku taotlusena asutusele, et viimane kohaldaks kiirmenetlust;
16. „ülemäärane ostuhind” – igasugune positiivne erinevus tegelikult tasutud hinna ja hinna vahel, mis oleks tasutud konkurentsioiguse rikkumise puudumisel;
17. „konsensuslik kokkulepe” – kokkulepe, mille alusel makstakse kahjuhüvitist pärast vaidluse konsensuslikku lahendamist.

II PEATÜKK

TÕENDITE AVALDAMINE

Artikkel 5

Tõendite avaldamine

1. Liikmesriigid tagavad, et kui hageja on esitanud mõistlikult kättesaadavad faktid ja tõendid, mis annavad piisavalt alust kahtlustada, et tema või tema poolt esindatavad on kandnud kahju, mis tekkis seoses konkurentsioiguse rikkumisega kostja poolt, võivad liikmesriikide kohtud nõuda kostjalt või kolmandalt isikult tõendite avaldamist vastavalt käesolevas peatükis sätestatud tingimustele, olenemata sellest, kas kõnealused tõendid sisalduvad ka konkurentsiasutuse toimikus või mitte. Liikmesriigid tagavad, et kohtutel on võimalik nõuda kostja taotlusel tõendite avaldamist ka nõude esitajalt või kolmandalt isikult.

Käesolev säte ei piira liikmesriikide kohtute õigusi ega kohustusi, mis tulenevad nõukogu määrusest (EÜ) nr 1206/2001.

2. Liikmesriigid tagavad, et liikmesriikide kohtud nõuavad lõikes 1 nimetatud tõendite avaldamist, kui avaldamist nõudev isik on:
 - (a) tõendanud, et vastaspoole või kolmanda isiku kontrolli all olevad tõendid on asjakohased avaldamist nõudva isiku nõude või kaitseargumendi tõendamiseks ning
 - (b) välja selgitanud kas üksikud tõendid või tõendite nii täpsed ja kitsad kategooriad, kui tal on võimalik välja selgitada mõistlikult kättesaadavate faktide põhjal.
3. Liikmesriigid tagavad, et liikmesriikide kohtud nõuavad tõendite avaldamist üksnes proportsionaalsel määral. Hinnates, kas teatava poole nõutav tõendite avaldamine on proportsionaalne, võtavad liikmesriikide kohtud arvesse kõikide asjaomaste poolte ja kolmandate isikute õigustatud huvisid. Nad võtavad eelkõige arvesse järgmist:
 - (a) tõenäosus, et väidetav konkurentsioiguse rikkumine on tegelikult aset leidnud;
 - (b) avaldamise ulatus ja kulukus, eelkõige võimalikele kolmandatele isikutele;
 - (c) kas avaldatavad tõendid sisaldavad konfidentsiaalset teavet, eelkõige kolmandate isikute konfidentsiaalset teavet, ja kuidas oleks võimalik sellist teavet kaitsta ning
 - (d) juhul kui konkurentsiasutus uurib rikkumist või on seda uurinud, siis kas taotluses on märgitud konkreetselt kõnealuste dokumentide laad, eesmärk või sisu või on tegemist taotlusega, mis käsitleb konkurentsiasutusele esitatud või sellise asutuse toimikus hoitavaid dokumente üldiselt.

4. Liikmesriigid tagavad, et liikmesriikide kohtutel oleksid tõhusad meetmed konfidentsiaalse teabe võimalikult tõhusaks kaitsmiseks kohatu kasutamise eest, tagades samal ajal, et sellist teavet sisaldavaid olulisi tõendeid saab kahju hüvitamise hagide puhul kasutada.
5. Liikmesriigid võtavad vajalikud meetmed, et täielikult jõustada õiguslikke privileege ja muid õigusi, mille kohaselt ei saa kedagi kohustada tõendeid avaldama.
6. Liikmesriigid tagavad, et kui nende kohtutel on volitused nõuda avaldamist, kuulamata ära isikut, kellelt avaldamist taotletakse, ei või sellise nõude täitmata jätmise eest määrata karistust enne, kui sellise nõude adressaat on kohtu poolt ära kuulatud.
7. Tõendid hõlmavad igat liiki tõendeid, mis on lubatud selle liikmesriigi kohtus, kuhu pöörduti, eelkõige dokumente ja kõiki muid teavet sisaldavaid esemeid, olenemata andmekandjast, millele teave on salvestatud.
8. Ilma et see piiraks lõikes 4 sätestatud kohustuse ja artiklis 6 sätestatud piirangute kohaldamist, ei takista käesolev artikkel liikmesriikidel selliste eeskirjade säilitamist või kehtestamist, millega kaasneks tõendite ulatuslikum avaldamine.

Artikkel 6

Konkurentsiasutuse toimikus sisalduvate tõendite avaldamise piiramine

1. Liikmesriigid tagavad, et kahju hüvitamise hagi raames võivad liikmesriikide kohtud igal ajal nõuda, et menetlusosaline või kolmas isik avaldaks mis tahes järgmistesse kategooriatesse kuuluvad tõendid:
 - (a) ettevõtjate leebusavaldused ning
 - (b) nõusolekud kokkuleppe sõlmimiseks.
2. Liikmesriigid tagavad, et seoses kahju hüvitamise hagidega saavad liikmesriikide kohtud nõuda järgmistesse kategooriatesse kuuluvate tõendite avaldamist üksnes pärast seda, kui konkurentsiasutus on oma menetluse lõpetanud või teinud määruse (EÜ) nr 1/2003 artiklis 5 või kõnealuse määruse III peatükis osutatud otsuse:
 - (a) teave, mille füüsiline või juriidiline isik valmistas ette konkreetselt konkurentsiasutuse menetluse jaoks;
 - (b) teave, mille konkurentsiasutus koostas oma menetluse käigus.
3. Selliste konkurentsiasutuse toimikus sisalduvate tõendite avaldamist, mis ei kuulu ühessegi käesoleva artikli lõigetes 1 või 2 loetletud kategooriasse, võib nõuda kahju hüvitamise hagide raames igal ajal.

Artikkel 7

Üksnes konkurentsiasutuse toimikuga tutvumise käigus saadud tõendite kasutamise piiramine

1. Liikmesriigid tagavad, et tõendid, mis kuuluvad ühte artikli 6 lõikes 1 loetletud kategooriasse ja mille füüsiline või juriidiline isik on saanud üksnes konkurentsiasutuse toimikuga tutvumise käigus, kasutades oma määruse (EÜ) nr 1/2003 artikli 27 või liikmesriigi õiguse vastavate sätete kohast kaitseõigust, ei ole kahju hüvitamise hagide raames lubatud tõend.
2. Liikmesriigid tagavad, et tõendid, mis kuuluvad artikli 6 lõikes 2 loetletud kategooriasse ja mille füüsiline või juriidiline isik on saanud üksnes konkurentsiasutuse toimikuga tutvumise käigus, kasutades oma määruse (EÜ) nr 1/2003 artikli 27 või liikmesriigi õiguse vastavate sätete kohast kaitseõigust, on kahju hüvitamise hagide raames lubatud ainult siis, kui konkurentsiasutus on oma menetluse lõpetanud või teinud määruse (EÜ) nr 1/2003 artiklis 5 või kõnealuse määruse III peatükis osutatud otsuse.
3. Liikmesriigid tagavad, et tõendeid, mille füüsiline või juriidiline isik on saanud üksnes konkurentsiasutuse toimikuga tutvumise käigus, kasutades oma määruse (EÜ) nr 1/2003 artikli 27 või liikmesriigi õiguse vastavate sätete kohast kaitseõigust, ja mis on käesoleva artikli lõike 1 või 2 kohaselt lubatud, võib kasutada kahju hüvitamise hagi ainult kõnealune isik või tema õigused üle võtnud füüsiline või juriidiline isik, sealhulgas tema nõude üle võtnud isik.

Artikkel 8

Karistused

1. Liikmesriigid tagavad, et liikmesriikide kohtud saavad määrata karistusi pooltele, kolmandatele isikutele ja nende seaduslikele esindajatele järgmistel juhtudel:
 - (a) kohtu poolt antud avaldamiskorralduse täitmata jätmine või täitmisest keeldumine;
 - (b) oluliste tõendite hävitamine, tingimusel et hävitamise ajal:
 - i) hävitav pool oli või oli olnud osaline konkurentsiasutuse menetluses, mis oli seotud kahju hüvitamise hagi aluseks oleva tegevusega; või
 - ii) hävitav pool teadis või oleks pidanud teadma, et liikmesriigi kohtule oli esitatud kahju hüvitamise hagi ja, et tõend oli oluline kahju hüvitamise nõude või sellega seotud kaitseargumendi tõendamiseks või
 - iii) hävitav pool teadis, et tõend oli oluline tema poolt või tema vastu esitatud menetletava või tulevase kahju hüvitamise hagi jaoks;
 - (c) konfidentsiaalse teabe kaitset käsitleva kohtukorraldusega kehtestatud kohustuste täitmata jätmine või täitmisest keeldumine; või

- (d) käesolevas peatükis sätestatud tõendite avaldamisega seotud õiguste ning nende kasutamise raames saadud tõendite ja teabe kuritarvitamine.
2. Liikmesriigid tagavad, et liikmesriikide kohtute määratavad karistused oleksid tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad. Kahju hüvitamise hagi menetlusosalise käitumise küsimuses on liikmesriikide kohtutel võimalik kasutada karistusena muu hulgas võimalust teha negatiivseid järeldusi, näiteks lugeda kõnealune väide tõendatuks või jätta nõue tervikuna või osaliselt rahuldamata ja kaitseargumendid tervikuna või osaliselt arvestamata, ning võimalust nõuda kulude hüvitamist.

III PEATÜKK

LIIKMESRIIKIDE KOHTUTE OTSUSTE MÕJU, AEGUMISTÄHTAJAD JA SOLIDAARVASTUTUS

Artikkel 9

Liikmesriikide kohtute otsuste mõju

Kui liikmesriikide kohtud teevad kahju hüvitamise hagides otsuseid aluslepingu artiklis 101 või 102 nimetatud kokkulepete, otsuste või tegevuse kohta, mille kohta on juba olemas liikmesriigi konkurentsiasutuse või asja läbi vaadanud kohtu lõplik rikkumist käsitlev otsus, tagavad liikmesriigid, et liikmesriikide kohtud ei saa teha kõnealuse rikkumise tuvastamisega vastuolus olevaid otsuseid. See kohustus ei piira aluslepingu artiklist 267 tulenevaid õigusi ja kohustusi.

Artikkel 10

Aegumistähtajad

1. Liikmesriigid kehtestavad eeskirjad, mida kohaldatakse kahju hüvitamise hagide esitamise aegumistähtaegade suhtes kooskõlas käesoleva artikliga. Kõnealuste eeskirjadega määratakse kindlaks, millal aegumistähtaeg kulgema hakkab, nimetatud ajavahemiku kestus ja tingimused, mille alusel saab nimetatud ajavahemiku kulgemist katkestada või peatada.
2. Liikmesriigid tagavad, et aegumistähtaeg ei hakka kulgema enne, kui kahju kannatanud isik on teada saanud või peaks olema teadlik järgmistest asjaoludest:
 - i) rikkumist kujutava käitumise olemasolu,
 - ii) kõnealuse käitumise pidamine liidu või liikmesriikide konkurentsioiguse rikkumiseks,
 - iii) asjaolu, et rikkumine tekitas talle kahju, ning

iv) kahju tekitanud rikkuja isik.

3. Liikmesriigid tagavad, et aegumistähtaeg ei hakka kulgema enne päeva, mil pidev või korduv rikkumine lõpeb.
4. Liikmesriigid tagavad, et kahju hüvitamise hagi võib esitada vähemalt viie aasta jooksul.
5. Liikmesriigid tagavad, et kahju hüvitamise hagi esitamise aegumistähtaaja kulgemine peatatakse, kui konkurentsiasutus võtab meetmeid seoses uurimise või menetlusega, mis käsitleb kahju hüvitamise hagiga seonduvat rikkumist. Peatamine kestab vähemalt üks aasta pärast seda, kui rikkumist käsitlev otsus on lõplikult vastu võetud või kui menetlus on muul viisil lõpetatud.

Artikkel 11

Solidaarvastutus

1. Liikmesriigid tagavad, et ettevõtjad, kes on rikkunud konkurentsioigust ühiselt, vastutavad solidaarselt rikkumisega tekitatud kahju eest: iga rikkumise toime pannud ettevõtja peab kahju täies ulatuses hüvitama ja kahju kannatanud isik võib nõuda neist igaühelt täielikku hüvitamist, kuni kogu ta kahju on hüvitatud.
2. Liikmesriigid tagavad, et ettevõtja, kelle konkurentsiasutus on leebusprogrammi raames trahvidest vabastanud, peab kandma täit vastutust selliste kannatanud isikute ees, kes ei ole tema otsesed ega kaudsed ostjad või tarnijad, ainult juhul, kui sellised kannatanud isikud tõendavad, et neil ei ole võimalik saada täielikku hüvitist teistelt samas konkurentsioiguse rikkumises osalenud ettevõtjatelt.
3. Liikmesriigid tagavad, et rikkumise toime pannud ettevõtja võib saada teistelt rikkumise toime pannud ettevõtjatelt tagasi osa hüvitisest, mille suurus määratakse kindlaks vastavalt nende suhtelisele vastutusele rikkumisega tekitatud kahjus. Konkurentsiasutuse poolt leebusprogrammi raames trahvidest vabastatud ettevõtja osa hüvitisest ei ületa tema enda otsesetele ega kaudsetele ostjatele ega tarnijatele tekitatud kahju suurust.
4. Liikmesriigid tagavad, et kui rikkumise tõttu kannatasid kahju isikud, kes ei ole rikkumise toime pannud ettevõtjate otsesed ega kaudsed ostjad ega tarnijad, määratakse trahvidest vabastatud ettevõtja osa hüvitisest kindlaks vastavalt tema suhtelisele vastutusele kõnealuses kahjus.

IV PEATÜKK

ÜLEMÄÄRASE OSTUHINGNA EDASISUUNAMINE

Artikkel 12

Edasisuunamine kaitseargumendina

1. Liikmesriigid tagavad, et kahju hüvitamise hagi kostja saab kahjunõude vastase kaitseargumendina kasutada asjaolu, et nõude esitaja suunas rikkumisest tuleneva ülemäärase ostuhinna tervikuna või osaliselt edasi. Ülemäärase ostuhinna edasisuunamise tõendamise kohustus lasub kostjal.
2. Kui ülemäärane ostuhind suunati edasi tarneahela järgmisel tasandil olevatele isikutele, kellel ei ole võimalik nõuda seaduse alusel kahju hüvitamist, ei ole kostjal võimalik eelmises lõikes osutatud kaitseargumenti kasutada.

Artikkel 13

Kaudsed ostjad

1. Liikmesriigid tagavad, et kui kahju hüvitamise hagi sõltub kahju hüvitamise nõude olemasolu või makstava hüvitise suurus sellest, kas või millises ulatuses suunati ülemäärane ostuhind edasi nõude esitajale, lasub sellise edasisuunamise olemasolu ja ulatuse tõendamise kohustus nõude esitajal.
2. Käesoleva artikli lõikes 1 osutatud olukorras loetakse, et kaudne ostja on tõendanud, et ülemäärane ostuhind suunati talle edasi, kui ta on näidanud, et:
 - (a) kostja on toime pannud konkurentsioiguse rikkumise;
 - (b) rikkumine tõi kaasa ülemäärase ostuhinna kostja otsesele ostjale ning
 - (c) ta ostis kaupu või teenuseid, mille suhtes rikkumine toime pandi, või ostis kaupu või teenuseid, mis olid saadud nendest kaupadest või teenustest, mille suhtes rikkumine toime pandi, või sisaldasid neid.

Liikmesriigid tagavad, et kohtul on volitused hinnata, milline osa ülemäärasest ostuhinnast edasi suunati.

Käesolev lõige ei piira rikkumise toime pannud ettevõtja õigust tõendada, et ülemäärast ostuhinda ei suunatud või ei suunatud täielikult edasi kaudsele ostjale.

Artikkel 14

Saamata jäänud tulu ja rikkumine tarnetasandil

1. Käesolevas peatükis sätestatud eeskirjad ei piira kahju kannatanud isiku õigust nõuda saamata jäänud tulu hüvitamist.
2. Liikmesriigid tagavad, et käesolevas peatükis sätestatud eeskirju kohaldatakse vastavalt ka siis, kui konkurentsioiguse rikkumine seondub rikkumise toime pannud ettevõtjale tehtud tarnetega.

Artikkel 15

Tarneahela eri tasanditel olevate nõude esitajate kahju hüvitamise hagid

1. Liikmesriigid tagavad, et hinnates, kas artikli 13 kohaldamisest tulenev tõendamiskohustus on täidetud, võtavad liikmesriikide kohtud, kellele on esitatud kahju hüvitamise hagi, nõuetekohaselt arvesse järgmist:
 - (a) kahju hüvitamise hagsid, mis on seotud sama konkurentsioiguse rikkumisega, kuid mille on esitanud tarneahela teistel tasanditel tegutsevad nõude esitajad; või
 - (b) sellistest hagidest tulenevaid kohtuotsuseid.
2. Käesolev artikkel ei piira liikmesriikide kohtute õigusi ega kohustusi, mis tulenevad määruse (EL) nr 1215/2012 artiklist 30.

V PEATÜKK

KAHJU SUURUSE KINDLAKSTEGEMINE

Artikkel 16

Kahju suuruse kindlakstegemine

1. Liikmesriigid tagavad, et kartellikokkuleppest tuleneva rikkumise korral eeldatakse, et rikkumine tekitas kahju. Rikkumise toime pannud ettevõtjal on õigus kõnealune eeldus ümber lükata.
2. Liikmesriigid tagavad, et kahju suuruse kindlakstegemiseks nõutav tõendamiskoormis ja tõendamise tase ning faktide tuvastamine ei tohi muuta kahju kannatanud isiku kahju hüvitamise taotlemise õiguse kasutamist praktiliselt võimatuks ega ülemäära keeruliseks. Liikmesriigid näevad ette, et kohtule antakse volitused hinnata kahju suurust.

VI PEATÜKK

VAIDLUSE KONSENSUSLIK LAHENDAMINE

Artikkel 17

Vaidluse konsensusliku lahendamise peatav toime

1. Liikmesriigid tagavad, et kahju hüvitamise hagi esitamise aegumistähtaja kulgemine peatatakse vaidluse konsensusliku lahendamise protsessi ajaks. Aegumistähtaja kulgemine peatatakse üksnes nende poolte jaoks, kes osalevad või osalesid vaidluse konsensuslikus lahendamises.
2. Liikmesriigid tagavad, et liikmesriikide kohtud, kellele on esitatud kahju hüvitamise hagi, võivad peatada menetlused, mille osalised on seotud sellise vaidluse konsensusliku lahendamisega, mis käsitleb kõnealuse kahju hüvitamise hagiga hõlmatud nõuet.

Artikkel 18

Konsensuslike kokkulepete mõju hilisematele kahju hüvitamise hagidele

1. Liikmesriigid tagavad, et pärast konsensusliku kokkuleppe saavutamist vähendatakse vaidluse konsensuslikul lahendamisel osalenud kannatanu nõuet kahju võrra, mille vaidluse konsensuslikul lahendamisel osalenud kaasrikkuja kannatanud isikule tekitas. Vaidluse konsensuslikul lahendamisel mitteosalevad kaasrikkujad ei või nõuda, et vaidluse konsensuslikul lahendamisel osalenud kaasrikkuja osaleks ülejäänud nõude aluseks oleva summa maksmisel. Ainult siis, kui vaidluse konsensuslikul lahendamisel mitteosalevad kaasrikkujad ei suuda ülejäänud nõudele vastavat hüvitist maksta, võidakse vaidluse konsensuslikul lahendamisel osalevalt kaasrikkujalt nõuda hüvitise maksmist vaidluse konsensuslikul lahendamisel osalevale kahju kannatanud isikule.
2. Määrates kindlaks iga kaasrikkuja osa makstavas hüvitises, võtavad liikmesriikide kohtud nõuetekohaselt arvesse asjaomast kaasrikkujat hõlmavaid varasemaid konsensuslikke kokkuleppeid.

VII PEATÜKK

LÕPPSÄTTED

Artikkel 19

Läbivaatamine

Komisjon vaatab käesoleva direktiivi läbi ning esitab Euroopa Parlamendile ja nõukogule aruande hiljemalt *[kuupäev viis aastat pärast käesoleva direktiivi siseriiklikku õigusesse ülevõtmise tähtaja möödumist]*.

Artikkel 20

Ülevõtmine

1. Liikmesriigid jõustavad käesoleva direktiivi järgimiseks vajalikud õigus- ja haldusnormid hiljemalt *[kuupäev kaks aastat pärast käesoleva direktiivi vastuvõtmise kuupäeva]*. Nad edastavad kõnealuste normide teksti viivitamata komisjonile.

Kui liikmesriigid need normid vastu võtavad, lisavad nad sinna normidesse või nende normide ametliku avaldamise korral nende juurde viite käesolevale direktiivile. Sellise viitamise viisi näevad ette liikmesriigid.

2. Liikmesriigid edastavad komisjonile käesoleva direktiiviga reguleeritavas valdkonnas nende poolt vastuvõetavate põhiliste siseriiklike õigusnormide teksti.

Artikkel 21

Jõustumine

Käesolev direktiiv jõustub kahekümnendal päeval pärast selle avaldamist *Euroopa Liidu Teatajas*.

Artikkel 22

Adressaadid

Käesolev direktiiv on adresseeritud liikmesriikidele.

Strasbourgis,

Euroopa Parlamendi nimel

Nõukogu nimel

FINANTSSELGITUS

Käesolev ettepanek ei avalda mõju ELi eelarvele.